Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 24 НОЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 141 (6863). ◆ Мах 3 кеп.

ТОЛАМЕ ЧАКХДАККХА ПЯТИЛЕТКА КХОАЛАГIА ШУ!

Социалистически яхьа дневник

Декабрь бетта календарагIа

Нохч - ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача Грозненски аьшкабетонни конструкцей завода коллектив.

Товарни продукцин нормативно-цIена продукцин арахецара цхьайтте бетта план кхоачашьярах рапорт делар завода болхлоша 22 ноябре. Цу юкъедисача деношка пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахецаргья 250 эзар сома мехьа товарни продукцин 65 эзар сом мах бола нормативно-цIена продукцин.

Социалистически яхьа хьалха латташ хьайоагIаш я бригадин подрядагIа къахьегаш йола Кармалов Анатолий Иосифовичь, Бугаев Игорь Леонидовичь, Хасиев Ваха Татаевич карте латтача арматурщикий бригадайн Мигартаньянц Григорий Гендоновичча кулгалдеча слесарий бригадан коллективаш. Пятилетка хьалхарча яхь шера план хенал дукхха хьалха кхоачашьярах рапорт а денна, хIанз 1984 шера февраль бетта тIехьарча деной чотегIа къахьегаш я уж.

* * *

Пятилетка хьалхарча яхь шера план хенал хьалха кхоачашьяра, производства эффективности балха дикагIи лакхъяра деррига шоай низаш тIадерзадед «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлоша. Цунга хьежжа дика да цар укх шера довза къахьегамо толамеш. Продукци мехьапа аникхара цхьайтта бетта план хенал ах бутт хьалха кхоачашьяй цар. Цу юкъабисача ах бетта пачхьалкхен планал совгIа мехьала аккхе лаьрхIад кхо бIаь эзар сома мехьа продукци. ТIехкхоачашъеш а товарни нормативно-цIенен продукци арахецара цхьайтта бетта план а.

Арахецара продукцега дIабода мах лотбара. тIамен кхом бара чотагIа укх шера планагIа лаьртIачул совгIа кховзткъа эзар сом гаргга пайда баьб завода коллективо. Совкха укх хена хинначул къахьегама оасарпа итт процент гаргга лаккъьай нормативно цIена продукци арахецача, хIаьта товарни продукци арахецача — кхойтта процент гаргга.

Къаьстта дика хьа а хьегаш, хIаьэлехьа патиеатпа хьалхарча яхь шера задани кхоачашьяй мастера А. И. Григорьева кулгалдеча сменин Е. А. Моребес карте латтача электронно-монтажни цехен коллективаша.

* * *

«Грозэнерго» районни энергетически управленерча рационализатораша тIаргIертта къахьегам лоаттабу доагора энергетически ресурсаш кхоара, къахьегамо оасарпа лакхъяра. Ер шу доладелча денз цар кийчъя балха юкъейхьача рационализаторски предложенеша шера беш бола пайда бIаь эзаре дукх бIаьн сом ба.

Рационализаторски болх эггара дикагIа вIашгIетьбаьккха рез я шоллагIча теплоэлектроцентрала, «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно - наладочни предприяте, объединени Грозненски ТЭЦ-а коллективаш. ХIаьта Iалаьмата боккхача маьхера рационализаторски предложенеш кийчъьяй № 1 йолча электростанце котлотурбинни цеха начальника Н. А. Спицас, ТЭЦ-2 химически цеха болхлоша ин. Гордеевас, Фильнинас.

* * *

Хенал хьалха укх шера план кхоачашьяра шерра социалистически яхь йоаржайча Старогрозненски буруе тогара болхий управлене бурувдеттараше дика къахьегамо толам баьккхар ноябрь бетта хьалхарча денахе. Буруе тохара цхьайтта бетта план тIехкхоачашьярах рапорт а луш, цар тезар кипар 26.770 метр гаргга буруе. Из хул цхьайтта бетта планагIа лаьрхIачул 670 метр гаргга дукхагIа. Цу юкъейисача хена УБР бурувдеттараша кхы а пачхьалкхен планал совгIа тохаргде цаIи эзи эзар метр буруе.

Ер шу доладелча денз бурувдеттараше кхоьй 211 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, цар хьагуп а дар «Вторчерметах» дIаделнад 1100 тонн гаргга тиша аьшка.

Коллективе лаьржача социалистически яхье даим хьалха латташ я буровой начальникаш Шупикин Иван, Кузнецов Николай, Басканов Иван, Воробьев Николай, Снегирь Владимир, кхыбараш карте латтача бригадай коллективаш. Уж буруе тохаш я тIадоагIача шера чотагIа.

Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» завода бригадашта юкъе лаьржача социалистически яхье хаддаза хьалха латташ хьайоагIа Брызгунов Николай Ивановича кулгалду электросварщикий бригада коллектив. Цхьаккха тайпа брак ца ийсъялийтаделаш, цо ше кхоачашбеча балха юкъе. Эггара хьалхарчарча пятилетка яхь шера план кхоачашьярах рапорт денпар а из я. Цу бригада белгалбаьнна дика къахьегаш ба электросварщикаш Стрельников Михаилa Романенко Валерийа. Цхьа смена дIаяхийтад цар шоай норма 130 процентал чухьахьа.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир Н. Брызгунов, электросварщикаш М. Стрельников, В. Романенко.

З. БАТЧАЕВА сурт.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

КРИВОЙ РОГ (Днепропетровски область). Кривбасса горнякаша комплексно характерзаду Iалама ружаш. Центральни горнообогатительни комбината обжиговии фабрика бIаьмиллионни тонна аьшка кварцитий концентрат кхыкхай из болх бе йоалелча денз.

Бассейна недраша — итташ миллиардаш тонн цу тайпара рудаш. Керттерча металлургически бийдалца цхьана укхаза йоахаш йола концентраташ дIеплуш из хIана аьлча, оксилени йича цун магнитни свойстваш дIайоалаидаь.

Уж кварциташ чакхъяхара Кривбасе балха юкъейоалаеш йола технологи йоккха напряжени йола магнитни поле аьшка частицаш хьалуипара ларда тIа латташ я. Из кхоачашду низ болча магнитни сепаратораша.

Цу тайпара рудашта эксплуатаци яр — руда чакхдоахача предприятей бийдала база шеръяра йола лоархIаме этап.

КАУНАС (Литовски ССР). Литва агропромышленни комплекса йоккхагIйола предприяти — хьайбаш лелаеча а доакъар кийчдеча и техникана ремонт, профилактика яра станци — болх бе йоалалийтай Каунаса юхе. Цунна цхьана республике чакхдаьккхад юртарча технически сервиса цаI йола система вIашагIйоалийга.

Кердача предприяте шийна дIатIаийцаш фермай кормоцехий оборудованена монтаж аргара денз цунна текущни капитальни ремонт ярга кхачаьлча доза балхаш нийпа да Iеш гIулакхаш ду персонал кийчьелга а.

— Юртарча технически сервиса цаI йолча республикански системана, — аьлар «Литсельхозтехника» председатела А. Уорскаса, — хьайбай боахама гIулакх дара йола стапни хиппа ца Iеш чуйоагIа ерригача маркех йола тракторaш, комбайнаш, кхыйола машинаш кхаметтаоттвеш йола технически центраш заводаш. Цу тайпара централизаци яро торо хилийтай шйсача графикагIа болх барга дола, ремонта дикал лакхъе, лаьтта лелаечей хьайбай боахамеи хIанзара технологи сихагIа юкъейоалае.

Лакха механизированни йолча предприятей сето мукъабовлийтаб боахамий дукха йоккха йоацача мастерскашка болх беш хиппа бIаьш кIезига говзал йола ремонтникаш. «Литсельхозтехника» вIашагIъеххача курсашка дийшачул тIехьагIа царех механизатораш, шурий фермай операторaш, доакъар кийчдеча цехий мастераш хургба.

(ТАСС).

ХАННАХЬА ТОАЕ ТЕХНИКА

ХЬАДЕР ТЕШШАМЕ ДУ

Гуйре чу а еравь тIадоагIача шера чуэпаргболча хьувкъама ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьегаш ба хIанз тха колхоза кхаш леладераш. Агротехнически толашагIа йолча хаш латтэя доакъарaш лаьрхIа 3000 гектара тIа тайнтайпара культураш дIайийра гурахьа. ХIанз дика легIайоагIаш я уж. ХIаьта а эсалагIа тIаьлнараштa минеральни удобренешца подкормка йир.

Ший ханнахьа эйба аьхар тIадоагIача шера бIаьсти юн культураш дIера хьакъоастдаь 2450 гектар лаьтта. ХIанз цига органически удобренеш йоххаш къахьега колхоза кхаш леладераша.

Гурахьа юи культураш дIаюш, сьба лаьтта оахаш геттара дика болх бир механизатораша Дашлакиев Юсапа, Авдеев Александра, Сериков Владимира, Хашиев Уматтгире, Андреев Игана, Нетначев Александра, кхычар. Ди дIадахийташ царех хIаране балха цIан ахп норма ца сп. Иштта цига овсаре къахьег хIанз мукъаьнна шоай тракторaш тоеш а.

Шерагара - шерага чIоагIлуш, деIайоагIаш я тха колхоза технически база. ХIара шера цукхагIа хул тракторaш, комбайнаш, тIехьаюзза инвентарь. БIаьсти балхашка из кийчъе цхьоалагIча октябре болабелар тха боахама механизатораш, механически мастерске болхлой.

Укх шера йиьлагIчен тIадоагIача шера хьалхарчей кварталашка 42 трактор я тха тоае еш. Уж, хIаьта еррига тIехьаюзаш йола инвентарь тIадоагIача шера 23 феврале кийчон мугIаре дIаоттвe социалистически декхар тIаийцад мехмастерске къахьегамхоша. ХIаьта хIанзале 12 тоае керагIдьинад царна. Техника тешаме тоаяра къаьстта теркам тIабохийт. ХIана аьлча, мехмастерскера арайовлачь хIара трактора хьалхара вIашагIъелла комисси я. ГIалат гучадаьлча из дIа ца дьаккхача трактор, кхыйола техника тоаль хиларах тешал деш ант а оттаяц. Из ца хилча цу техника дас дIа а эпац.

Комиссена юкъебоагIа тха мехмастерске механик - контролер, трактор йолча бригада бригадир, из лелаеш вола механизатор, колхоза халкъа тIахьожама комитетера викал.

Мастерске болх бу нах гIадбугаш хIана да хIанзалпа тоаьча хIара трактора лакха мах беш комиссе акташ уттаяь хилар. ХIана аьлча, хьадечуи дикалах тийша да царна доагIа алапеш. Дикол лакхагIа ма хуя дукхагIа ехча лу.

Раьза ба тха мастерскера къахьегамхой шоашта вIаштIехьдаьхача балха хьалашта а ЧугIолш дIайха хий а лелаш батареш латт цехий ерригача помещенешка. Болх чакхбаьлча наха лувча моттигаш кийчъьяй. ЦIена еце а дика болх беш станоки латт ерригача цехашка. Я. нх. дI. Цу дерригнеша хьаьнала къахьега безам хулийт хIара сага.

Барт-цхьоагIо а коллективе. ХIаравар кийча ва улдуь къахьегачоа дикача хьехамца а эшаш моттиг хилча гIулакхаца а новкъостал де.

Балха йоккха говзал йолаш дукха нах ба коллективе. Масала кховаткъен итт шу совгIа ха йолаш вола Дудкин Василий Федоровичь. Пенсе воллаше а инструментальщикалла къахьег цо мастерске. Ший керттерча балхал совгIа тракторий, кхыча машинай моторaш тоаду. ХIаьта из болх цуж дикагIа хойш цхьаккха саг а вац боахаме. Тишъенна е еха оатхал малагIа я белгалдаккхара болх беча моторага ладийгIача коачам хул цунна. Моторaш иштта дика Iомаде доккха новкъостал ду по къонача механизаторашта а.

Иштта хьаьнала болхло ва токарь Ильчепко Владимир Иванович а аьшкапхьар Самойлов Николай Иванович а. Чоалхане йоаца керда оатхал хьас е тишъеннар меттаоттайта кхыметтел кхыча боахамашкара а нах ух уж болча. Раьза ба тракторaш тоеш боахха механизатораш сварщика Плетенски Юрий Александровича деча новкъостала а. Царта дIагIорташ болх беш кхы а дукха ба тха коллективе.

Хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдеш къахьега мехмастерске коллектива геттара доккха новкъостал ду механика-контролера Савельев Николай Ивановичa. Ехачунна метта дIаоттае цунга оатхал йоацаш наггахьа мара хилац. ХIаьта тамаш а яц. Тоае хьайоалалехьа трактора хьал тахка а техке, цунна эша оатхалаш IалашIъяра хьалхе а оарпагIйоал из. Заданига хьежжа эша оатхалаш «Госкомсельхозтехнико» хьа ца яйтача, района а республика а кхыча боахамашна вахе лох.

ХIаьта а болх лерттIа хьабе цхьаьца кхоачамбоацараш нийслу хIара шера. Масала, ехачоа меттел дIаоттае болт, кхыйола оатхал хьае 14 миллиметр диаметр йола а кхы сомагIа дола а метали эш тхона. Из укх шера деннадаш «Госкомсельхозтехнико» колхоза.

Бригадашка тIатеIIа тоаеш я тIехьаюзаш йола инвентарь а. Из болх кхычарел сихагIа а дикагIа а бу Болдырев Иван Сергеевича кулгалдеча коллективо. 80 процент инвентарь тоа а яь, Iай латташ мукх юаргIйоацаш басар, машиний даьтта а хьекха кийчон мугIаре дIаоттавьй.

ЛаьрхIачул дикиа хьалха тхоай техника тоае вIаштIехьдоал тха хIара шера. Иштта оасаре болх чакхбаккхар дукхьа низ, хьинар кхоадергдац укх Iай а.

А. ХАЛИН,
Сунженски района ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза мехмастерске заведующи.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Халкъа боахаме, Iилма, культура, халкъа образоване, уназцIено лоралра дикъе, пачхьалкхен учрежденешкен общественни организацешкен дукхача шерашка а цIена а къахьегарах Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1983 шера 28 октябрерча УказагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа республика болхлойн гIулакхерча наьхен йоккхача группаша еннай «Къахьегама ветеран» яха медаль. Цу дакъе Ачхой - Мартановски районе — 52, Гудермесски — 35, Малгобекски — 113, Надтеречни — 11, Наурски — 33, Ножай - Юртовски — 24, Советски — 4, Сунженски — 164, Уруc - Мартановски — 11, Шалински — 40, Октябрьски — 73, Ленински — 490, Старопромысловски — 115, Заводской — 50 сага.

IИЛМАН-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Селхан КПСС обкома политически сердалон ЦIагIа хилар РСФСР «Знание» яхача общества Нохч-ГIалгIай организаце, РСФСР педагогически общества республикански отделене кийчъь йола «Атеизма естественно - Iилман лард чIоагIъяр» яхача темах йола Iилма-практически конференци. Цун балха юкъе дакъа лаьцар Грознерча кхаь вуза хьехархоша, республика школай хьехархоша, краеведчески музея болхлоша, кхыбараша.

Конференци хьа а еллаш, къамаьл дир РСФСР а НГIАССР а Iилман заслуженни болхлочо, РСФСР «Знание» общества НГIАССР организаце правлене председатела, профессора В. Б. Виноградова. Цо дийцар атеизма лоаркIамах, «Знание» яхача организаце беча атеистически балхах, цо кийчъя цу лостамагIа арахийцача брошюрех. ХIаьта уж кхаь меттала арайийнай.

Цул тIехьагIа «Естественно - Iилман пропаганда атеистически оагIув» яхача темах доклад йир Л. Н. Толстойя цIерагIча НГIАССР пачхьалкхен университета доцента Е. П. Ковнацке. Къаьстта теркам тIабахийтар Iилманен дикаи юкъе латтача къовсаме, библен кхорIах дувцар Iилма - технически революци йолча вай хана харц хилар къаьгга хьагуш хилара.

Цхьаццайолча районашка лерттIа теркам тIабахийтац атеистически пропаганда наха юкъе шерра йоаржаяра, царех я Советски, Ножай - Юртовски, Грозненски районаш.

«Теологи дин археологически материалага гIолла довзийтар» яха доклад йир В. Б. Виноградова. Иштта «Мохк агари дин» яха доклад йир М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института профессора М. Н. Смирновас.

Конференце дIахо ший болх дIабихьар секцешни заседанешка, царна юкъе дакъа лаьцар школай хьехархоша, лораша, Iилманхоша. ЧIоагIа теркам тIабахийтар республике бахача наха юкъе атеистически болх шерагIа боаржабара, дина викалашта дукхала къовсам лоаттабара.

С. АРЧАКОВ.

Нов. М. А. КУЗНЕЦОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика советски органашка дукхача шерашка беркате болх барахи аьча дийнахьа дена 60 шу дизарца дувзаденнеи Нохч - ГIалгIай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Кузнецов Михаил Алексеевича — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета организационно-инструкторски отдела заведующиена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1983 шу, 22 ноябрь.

ГIулакхаш эргадоалаш латт

Малгобекски района СССР Конституце цIерагIа совхоз йоккха яц. Еще а укх тIехьарча шерашка доккха зедора цо — хIара шера миллион сом совгIа. Производственни программа кхоачашъяцар. Цун керттера бахьан дар коллектива къахьегама дисциплина лоха хилар, лерттIа доал ца дар, хьалха хиннача кулгалхоша тийша болх лелабар. Цу хьакъехьа цхьа яздаь Iийнадаш газеташ тIа, боахама е йоагIаш йола критика хьй массе а сагIорахьа.

Уж да йиш йолаш гIулакхаш дацар. Из совхоз чуйодаш йолча «Чеченингушвино» яхача объединене укх шера бIаьсти хийцар цигара кулгалхой. Цул тIехьагIа ах шу даьннад. Совхозе гIадвугаш дола хувцамаш хиннад. Из низ Iоабеш йоагIа, рентабельни хулаш йоагIа. Цун мел йола отраслеш дегIайоагIаш латт.

Царех керттера яр — лаьтта лелаяр. Апрель бутт дIаболалуш 1400 гектар лаьтта дар ахаяна. Эггара хьалха из аха а аьха хIаэаш дIае йолайир. Боахама доккха новкъостал дир ловлаха ухкача совхозаша, лаьтта аха итт агрегат а яйта. Цу деношка совхоза механизатораша Киев Заудина, Баделов Салмана дий пахь а бус а болх бора. Цул тIехьагIа чIоагIа къахьийгад цар дIайийна культураш хьалхеега, чуэпача.

Царгара масал хьа а эцаш дикагIа къахьега баьлар механизатораш Паланкоев Исраьил, Амаханов Муса, Точиев Мажит, кхыбараш.

— Хьалхалаттача болхлоша иштта хьинар айдаь къахьегарах вIаштIехьдаьлар агротехнически дикагIча деношка хьувкъам чуйца бакьа, — йоах совхоза директоре Идрисов Эле. — ДегIабоагIаш латтача хьайбей боахама цаIи ахи шера кхоачаи хургболаш шортта доакъар Iалашдарал совгIа, тха вIаштIехьдаьлар дукха доакъар кхыча совхозашкен тхоай болхлошкен доккха, пачхьалкхенна дIаденнача тIехьагIа фуней концентраташтен лаьрхIа мел эша ялат дIаоттаде а.

— Эггара дикагIча деношка дIадийна дахккхар саха укх гурахьа ка бола ялат, — тIатох совхоза керттерча агронома Цармаев Мухьмада. — ХIаьта из дIадийра лаьрххIа кийчдаьча лаьтта лакха кондици йола фу а долаш. Укх шера эггара хьалха ялат дIаделехьа лаьтта хьаьндаьд хIара гектара пиншиша бIаь килограмм кадийн суперфосфата кхоачийташ.

Iаи замалахьа ялата подкормка яра 160 тонн аммиачни селитра Iалашъяьй совхозе. ХIаьта из планал совгIа 350 гектар а долаш 1350 гектара тIа тессай ХьалтIадаьнача ялата специалисташ раьза ба, хьувкъам дика хила безаш ба.

Доакъара база чIоагIъяра 209 гектара тIа вIашагIъеаь рожи рапса дIайийнай механизаторaша. Укх деношка дIае боазергйолаш я лоцерна а.

ДIадахача шера саьпа балха юкъе кхоачамбоацараш ца ийсдалийтара укх Iаи деношка 850 гектар эзйа лаьтта аха доладаьд. Юкъера лаьрхIача шера хIара дийнахьа 40—50 гектар оах.

— Оаха дош деннад 5 декабрь хьатIаотташ деррига лаьтта аьха даккха, — йоах наьнха тIа ши орден йоалаш волча трактористa Киев Зиаудина. — «К-700» яха тхоай низ бола трактор а яхийта лаьтта оахача новкъостал ду «Малгобенский» совхоза а. Цхьа механизатор вац дийнахьа шаIи ахи балха норма кхоачаш ца еш.

Хьайбай боахам дегIабоалабара а йоакхо ю дикa. ТIадоалладаьд дикача фух дола за. Кошараш Iаи замалахьа йIайха хургйолаш тоаьй, доакъар Iалашдаьд, ма тоадена да. Уж лелаеш йола бригада подрядни хьисапе къахьегаш я. Цунна кулгалдеш ва воккхагIвола за Iу Шидаев Зайнди. Цо дош деннад хьатIадоагIача шера хIара бIаь кийна тIехьа 110 Iаьлар хьаькхебе, 4 килограмм тха даккха. Из декхар цо кхоачашдергхиларах теша лов, хIана аьлча цунца болх беш ва воI Имран, йоI Мадина. Дезалий бригада я цар яр.

Хьакхарч лелае а лаьрхIад цу совхозе. Цу гIулакха укх шера бIаьсти 54 хьакха ийцай. Тоаяьй хьалха хинна помещенеш а. ХIана хьенхарч яхкаш латт Юкъера лаьрхIача хIаране 8 хурсн ю. Уж сиха хьахулаш йоагIа. Царта хьожаш ба Фоминых Галинан Чекулаева Галинан. Цар шоай гIулакхаш дика кхоачашдарах хьакхарч тIера ювлац.

— Укхазарча хьалашка а хьекма говрий ферма вIашагIйолла а лаьрхIад оаха, — йоах директора. — Цу гIулакха тхона новкъостал ду республикански племстанце. Укх деношка Ставропольски краера 30 кхал йоалаю. Царна кхийш а кийчдаьд доакъар а Iалашдаьд.

Укх шера дукха лаьрхIа ши эзар гаргга боабашк а хьалкхехьй дига. Кердача шера из гIулакх а дIахо дахьа лерхIаш ба совхоза кулгалхой.

Таханарча дийнахьа цар балха юкъе дукха кхоачамбоацараш довзи. Эггара хьалха де дезарех да комсий производство лелаергйола кадраш кийчъяр. Пхи шу хьалха ши бIаь гектара тIа дIайийнар комсаш. Опыт йолаш бола болхлой кIезига хиларах, техника ца тоъарах цар хьувкъам эсала хиннаб. ХIана совхозе цIенхаштта чакхдоахаш латт комсий бешамашкара балхаш комсаш яIар, лаьтта кIала уж йохкар. Укх Iаи заIалахьабIоагIий Iо а дегIа аьшксаьргаш дIаниисде деза, минеральни удобренеш товса еза, мархьал кийчбергбола узел хьалъе еза, нах Iомабе беза. Лоацца аьлча, геттара дукха гIулакхаш да цига кхоачашде дезаш.

Таханарча гIулакхашта хьахьовх цу дерригнех совхоза къахьегамхой мехка Кхачан программа кхоачашъеча дикка дакъа а лоацаш лоархIадургхилар.

Е. МОИСЕЕВ.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕШКАРА

КХЕТАМ ЛУЛГА КОМПЛЕКСАГІА ЛЕЛАДЕ

Ленински район

1981 шера района коммунисташа парте тlеххьарча съезда решенеш кхоачашъяра комплексни план тlайпар. Дукхахча даьккъаех лаьтта ший экономика дегlайоалаяра чакхдаха эшача гlулакхаша санна йоккха моттиг дlалоацар цу тlа идеологически балха дешаша а, хlана аьлча, республикера дукхагlйола лакхера а юкъера а дешара заведенеш, lилма-тохкама, дарбан, культура учрежденеш укх районе йоландь.

— Берриге кхетама болх ерригача партийни организацешка коллективашта хьалхашка латтача хьаддача декхарашца бувзаш, халкъа боахама доакъошта интенсификаци яра тlаберзабеш чакхбоахилга lалашдаьд, — аьлар дlадахача шоатта дийнахьа Ленински районни партийни конференце доклад аьча КПСС райкома хьалхарча секретара Н. Н. Громова.

Района коммунисташа хьаданза шоай тlахьожама кlал лоаттадаьд боахама механизм чlоагlъяра, промышленность нормативно-цlена продукци кийчъярга якхара, предприятей паспорташ вlаштlехьдахара дешаш. Из деррига тlадерзадаь хинад деррига предприятей технико-экономически хьонхамаш тоадара, «Тlехьабусараш боацаш бе болх» яха девиз боккъонца кхоачашъяра. Промышленни продукци кийчъяра боарам отчетни юкъе 7.1 процент лакхбеннаб, юкъера лаьрхlача хlара шера 3.1 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, планал совгlа ера а хийца, ехна продукци 9,5 миллион сома маьха я.

Из деррига lалашдеча алсамо дакъа юкъедлхьад «Красный молот» завода электросварщица Умалатова Сажа Заиндиевна, Заболотне цlерагlча типографе печатник Герникн Эдуард Андреевич, швейни объединене швея-мотористка Зинченко Лидия Дмитриевна, ПАП-1 водитель Алмазов Гетагlаза Мухьмад санна болча хьалхалаттараша.

Къахьегамхошта къахьегама кхетам балара районе шерра пайда ийбу социалистически яхьах, нах тlа-тlа дукхагlа коммунистически хьисапе болх барга бахара боккхача маьхе ба «Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикен хьадер дукхагlен хилийта!» яхача девизагlа районе красномолотовцаша дlаболабаь болам. Дукха ха йоацаш коммунистически къахьегама бlлама юбилей ваьеча деношка шоаш кхаь шера заданеш кхоачашъярах рапорташ делар 61 цеха, 55 бригадаи участкин коллективо, эзар совгlа болхлочо. «Красный молот», «Автоспецоборудование» заводий, «Грозненский рабочий» издательства, «Росмясомолстрой» ОПМК, «Родина» совхоза партийни организацеша хьакъале пайда ийбу наьха хьинар чlоагlа совдоахача формаехи методехи.

Хlаравар юкъарча декхарах дог лазаш, болх вlаштlехьбоаккхача а кхетам луча а дола кхоачамбоацараш дlадахара тlакхувш хилийтара, ма дарра аьлча, коллективе доагlаш дола микроклимат хьадара, дисциплина чlоагlъяра бригадни подряд дика аьттув боалийташ дола гlулакх хилар хьахьскхар конференце къамаьл даьча «Красный молот» завода парткома секретара Б. Н. Пучкова. Хlанз заводе цу тайпара болх вlаштlехьбаьккха 164 бригада я, чувоагlаш 1812 саг а волаш. Массарна хьокхаме къахьегаш ян Н. Г. Рыженковеи, Н. И. Брыгуновеи кулгалдеш йола бригадаш. Парткомо хаддана йоакко ю цу коллективашка къахьегара вцаш дола хьалаш хьадара, партийни влияни чlоагlъяра. Нагахьа санна заводерча ерригача бригадашка вlашагlъехка партгруппаш 72 иле, царех 39 бригадашка я. Вакъда, оратора белгал ма даккхара, хlанз а lалашдаьдац укхала цу коллективни формагlа къахьегара ерригача подразделенешкара къахьегамхой лерттlа оарцагlбоахияга. Цу даькъе парткомо тlанийца соцам кхоачашбара хайра сагото еш иц хlанз а тlехьа къаьнарча тайпара болх беш йола №№ 6, 12 цехий коллективаш. Хlаьта район бlарчча хьайийцача гlулакх кхы а эсалагlа латт. Цхьан нарядагlа болх беча бригадашта юкъеэзараш ахаш гарга болхлой мара бац. Районе дицдалийтад бригадирий слеташ, опыт дlа-юха оцара семинараш чакхйоахилга. Карагlдаьнадац партнома чакхйоаха ерига массови мероприятеш эффективни хулга, берриге коммунисташ кхетама балха юкъе дакъа лоацаш хулийтилга а. Партийни организацешка хlанз а яхаш я дукха лаьхаташ хьаlоадира стиль, парте райкомо дукха дlаех справкаш, хlаьта нахаца дийна, творчески болх бара ха тоьац, аьлар цо. Цу тайпара кхоачамбоацараш цар балха тlа хиларах лакхе латтача партийни а кхыча а органех бехкаш доахаш бар укхаза къамаьлаш даь кхыбола делегаташ а.

Района предприятешка дlахо чакхдоаккхаш хинад продукце дикала кулгалдара комплексни система юкъекхуалилга. Хlанз цу системагlа болх беш я 14 предприятии, иттлагlча пятилетке хинначунца ийсинча укх тlеххьарча кхаь шера шоаза тlакхийттай пхи са бола угольник тlалатта наделеш.

Цу даькъе шоаш белгала болх баь хиларах дийцар швейни производственни объединене хlамаш тегача З. Н. Мержоевас. Из болх кхы а шербараш кlоаргбараш дlахо дегlайоалаеш я объединене продукце дикала кулгалду комплексни система (КСУКП). Цу гlулакха чlоагlа тlахьожам оттабора оарцагlбаьхаб халкъа тlахьожамхой. Цар рейдаш еча хана хьагучабоах брак ераш а. Из нийслу цкъаза кийчо еча цеха бехкагlа а, хlаьта ниттa болхлоша кхыметтел бийдали материали дика йоллаше а ледарло, гlалаташ дувлийтарах а. Из бахьан долаш 102 рекламаци яйтай, объединене 75 эзар сом гlод техкад. Парте дlадехараш лерде а лувцаш, брак ерашца лоаттабу къовсам чlоагlбаьб, дисциплина тоалой. Продукци телхаераш бехктонхаме увз, ахча такхийтара царна гlод тох. Шоашта lаткъаш долчох дувцаш керда помещенеш хьалъе, балха хьалаш тоаде дезаш хилара, чам бола кхача лоаттабанза барг ца хилара терко тlаецар цо.

Продукце дикал айеча бlарчча хьайийцача районо цхьадола дика хьокхамаш даьха дале а (отчетни юкъа цун боарам шоаза лакх а луш, 45 процентага дlакхаьчаб) цу балха тlа кlезига дац кхоачамбоацараш а. Брак яр бахьан долаш района шин шереи ийс беттен хинна зе 860 эзар сом да. Цхьайолча предприятешка «дикала денош» чакхдахац. ОТК тlахьожам боацаш продукце дlатела бокъо яккхара яхь лоаттац, хlанз а КСУКП система юкъейоалаьяц. Тlадоагlача шера из декхар lалашделга тlадиллар пленумо КСМ-2, «Металлист», кхыча предприятей коллективашта.

Лоха я района предприятешка договорни декхараш кхоачашдара дисциплина а. 1981—1983 шерашка царна тlаднсад 13,7 миллион сом декхар.

— Боахама гlулакхех боала пайда цlакхха а хила ма боагlара хургбац, нагахьа санна царна идеологически lалашо ца йой, — аьлар «Автоспецоборудование» завода фрезеровщикий бригадира Г. А. Нагибина. Заводе дикка баlхаш даьд реконструкци еш, производства эффективность лакхъеш. Из бахьан кхалха тlехьаюсаш хинна тха предприяти ший планехи декхарехи лоархlае ьхний, районни а республикански а яхье котталонаш йоах. Укхаза керттердар да хlара болхло санхетаме дисциплина йолаш, кхоачамбоацараш, мелал ловргоацаш йола оамалаш йоахкаш хьалкхевар. Цу гlулакха тlаерзаьй идеологически балха ерига арсенал. Пропагандисташа, кхыча кхетама балха бlухоша шоай къамаьлаш айкха дукх хьалхашка латтача декхарашца, ледарлонаш къалакхахьац. Болхлой къахьегама хьинар айдара гlодду экономически дешара системас, пропагандисташа дакъе а лоацаш, социалистически декхараш, кхом бара лицеи счёташ оттаярен тlайярен пайдане практика хьахилар, кхетам балара дукхача кхыча формашеи методашеи.

Районе дукха я наха гlулакх деча сфера предприятеш. Парте ЦК ноябрьски (1982 ш), июньски (1983 ш.) Пленумаш хинначул тlехьагlа цар партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша белгала болх баьб къахьегама дисциплина чlоагlъяра, гlулакх дара культура лаяхъяра тlаберзабаь. Баькъда а кхы дукхагlа да цар цу хьакъехьа де дезараш, къаьстта нравственни кхетам лулга тоадара даькъе дакла дарг доацараш. Керттерча даькъе цу дешаш та хетадаь дар пассажирски автотранспорта Грозненски производственни объединене водителa К. Х. Алихаджиева, ресторанийн кафейн треста № 1 йолча столове повара В. У. Ибрагимовас, «Чечингтрикотажбыт» объединене мастера В. С. Насухановас даь къамаьлаш.

Цар къаьстта йоахо елга дlадийхар нахаца оаца хилар, царгара ца доагlа ахчаш дахар, балха тlа бюрократизм, формализм хулга дlадаккха дезаш хилара.

Цlенхаштта кхоачамбоацараш да гlишлон организацешта партийни кулгал лоаттадеча а: собранеш хан-ханнахьа чакхъяхац, администрацей балха гlулакхашта тlахьожам лоаттабара йолча шоай бокъонех талмаста вайда ийбу, социалистически яхьа идеологически lалашо елга, кхетама болх хьадда оттабелга вlаштlехьдаьккхадац. Из бахьан долаш хlара кхоалагlа хlанз яц аьнна гlишлон организаци ший пьанех лоархlа ца еш юс. Промышленностечул шоаза совгlа пайда ца эцаш ха йоаю цар, хlаьта кадраш хувцалула кхоаза дукхагlа нийслу. Цар болх тоабар дlадехаш дукха решенеш тlанйяй райкомо, баькъда уж дийм кхоачашъелга lалашде мегадац.

Политдешара тайп-тайпарча формаша чулацам районера 30 эзар саг. Дешара цхьайола формаш эргальхай, дукхагlа тернам тlаухийташ хинаб комсомольски дешара система тоаяра, къоначa коммунистий школаш дегlайоалаяра. Пропагандистий пхи даькъах двъ итт шерал совгlа балха стаж йолаш да, берриган хlана бац аьнна раш лакхерен чанхьаккхалза лакхерен дешара заведенеш яьха ба. Баькъда, идеологически балха сфера эргайоаккхаш тоае аьнна парте дlадехар кхоачашделга дукхагlча даькъе цун организационни структура хувцилга lалашдарца вlаштlехьдаьккхе дут, хlаьта цун чулоацами формаши тоаеча хlанз а дукха данза дисараш хулийт. Занятеш еча дукха хул уж тlехьайоахаш, формально еш, начетничествои шаблони хулийташ йола моттигаш. Ладувгlараш шоаш lомаеча теорех практике ма боагlа пайда ийбе lомабац.

Районни партийни организаце хьалхарча моттиге уттаду къахьегамхошта интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балар гlулакх. Партийни организацеш парте обкома IX пленум хинначул тlехьагlа дукхагlа теркалде яьнай дукхача къамий вникалех латта кадраш кийчъяра, уж дlаюха нийсъяра дешаш. Уж хьахоржаш ларде лувц тlадиллача гlулакхах на йоалаш, политически дегlаяяна хилар, бе-беча къамех хулга lалаш а деш.

Интернационализма, патриотизма, lилман атеизма идеяш йоаржаяра, хlара коллективе дика морально-психологически хьалаш хьадара дукхача балха формаех пайда ийбу. Уж дешаш lомаду политдешара сете гlолла, къамаьлацен кепатохаши еча пропаганда средстваш шерра юкъеоз, цу тематикагlа лекцеш ешараш тlакхийттаб, дукхаха предприятешка, дешара заведенешка хьаяи интернациональни доттагlала клубаш, халкъа тlемаш къахьегамех сийлен музеяш, цlалташ. Цу даькъе шоаш lоаьча опытах, де эшарех дийцар скорой помоща болнице хирурга С. Х. Аллахвердова, кхычар.

Цунца цхьана цхьайолча юккъанцарча партийни организацешка лерттlа оттадаьдац къахьегамхошта патриотически кхетам балар гlулакх, кlоарген тешавеш вlаштlехьдаккхац дегlаенача социализмана карагlдаьнараш дlадовзийтара. Из эггара хьалха ала доагlа Грозненски телефонни станцех, НСМ-2, торговле министерства СМУ, аптекоуправлене, унахцlено лораеча министерства чарех, цудухьа ца хоаш нийслу бац укхаза социалистически баккъдараш харцахьарча тайпара доахкаш къамаьлаш дераш.

Къаьстта чlоагlа йоакхо еза кагирхошта кхетам балар тоадара, уж хьинаре коммунизм хьалъёраш хургболаш хьалкхебара. Цхьаккха тайпара ца йиш йолаш дац кахий наха мехкарийн киндевенство йолаш, итта баха гlерташ, ширдаьнна а вай вахарца тарлургдоаца кхыдола а харц гlулакхаш леладара тlакхувш хулга. Цох лаьра чlоагlа яра дийцар Грозненски мехкдаьтта института ректора Ю. Л. Расторгуева ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара С. В. Адамениос. Цу тайпара дар дукхагlча даькъе хул идеологически болх комплексно ца беча, интернациональни, атеистически, патриотически кхетам балара гlулакхаш хьаддаш вlашш дувзанш ца леладеча коллективашка. Цу хьалашка хьахул национализмаи шовинизмаи репидиваш. Хlаьта парторганизацеша даим йоагlаш йола оценка лац царна. Тlакха из ца хилийтара тlаерзаьь хила еза ерригача массово-политически балха арсенал: политдешар, къамаьлца ю агитаци, лекционни пропаганда, ширдаьннараща къовсам лоаттабеш, советски вахара хьисапа башхалонаш къаьлта хьагойташ дола вай башха-дина традицеш, обрядаш, ритуалаш, и. кх. дl.

Баькъда, коллективашка доагlа хьалаш хьаде йиш хургьяц ерриге актив, эггара хьалха кулгалхой шоаш кхетам луча хьинаре дакъа лоацаш ца хуле. Конференце цlераш аьхар шоай меттала коллективашка атеистически лекцеш, беседаш яра къехкаш барий. Царех ва № 1570 йолча автоколонна начальнии М. М. Батыжев, директораш: «Росбакалея» торга Ю. С. Самхадов, шурий объединене М. Я. Магомадов, «Чечингбыттехника» объединене Д. У. Ульбиев.

Укхаза ишта цlенхаштта критика йир культура учрежденешта, дешара заведенешта цар къахьегамхой, кагирхой вахаре денале шикъ лувцаш хилийтара де мел эшар ца деш хиларах.

Цхьайолча коллективашка кlезига нийслац кагий лечкъораш деш йола моттигаш. Масала, Грозненски шурий комбинате. Укхаза карарча шера 46 моттиг хиннай шурий продукташ лочкъаль, хlаьта уж берриган хьалийцараш ОБХСС болхлой ба. Царна юкъе нийсбеннаб коллективера дружинникаш а. Уж нах кхыметтел партбюропка, болхлой собране, новкъостий суда ладеда ца бувцаш битаб. Цу тайпара кхоачамбоацараш долаш да района пхьацайолча кхыча кхачан, торговле, йигача, быта предприятешка. Царех доала ше ахчанца лаьрхlа lе йиш йолаш дац, кхы боккхагlа ба цар наха бу моральни, нравственни lоткъам. Цудухьа конференце хьадийцар административни органашкара, общественносташа айхха бувзамаш а лоаттабеш, зуламашца марпар боацаш къовсам лоаттабелга.

Кхетама, организаторски, боахама болх дlахо тоабара тlаберзабаь хьадда соцам тlаийцар конференце.

С. МАНСИГОВ.

Шоай декхараш даим цlена кхоачашдеш, социалистически яхье хаддаза хьалха латташ бола болхлой кlезига бац Грозненски «Нефтехимзапчасть» яхача заводе. Царех ва эзв-йоккхийча станокаш тlа болх беш вола пхелагlча разряда токарь-карусельщик, коммунистически къахьегама ударник Хапурзаев Хьамзат. Ше хьа- [illegible] сменагlа норма 130—140 процент кхоачашъю цо. Цудукха заводерчи болхлошта юкъе эггара хьалхарчараш рапорт деннад Хьамзата пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачашъярах.

СУРТА ТlА: токарь-карусельщик Хь. Хапурзаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Толамаш доахача новкъа

Кlезига бац вай республике наьха хьашташ ма хулла дикагlа кхоачашде гlерташ хьабоагlа, шоай балха тlа гlалат ца доалаш бола мах беча сфера болхлой. Цунга хьежна хул цар балха тlа доахаш дола толамаш. Болаш ба ниттa болх беш бола мах бара сфера болхлой Гудермесски районе. Масала, даим шоай декхараш дика кхоачашдеш, план дика еш я НГДУ «Октябрьнефта» ОРС-а цу районера отделени.

Гудермесски района дохкархошта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхе лелаерех цаl я из. Алхха план яр хиина lац цун болхлоша тернам тlабохийташ дар, цул совгlа, цар йоакхо ю нах раьза хургболча тайпара гlулакх дара, lимерза, белабенна хилара, и. кх. дl. Из а да геттара лоархlаме, цунга хьежа тика чу, столове чувa дог доагlа сага, хов цига доагlача тайпара гlулакх дерделга.

Укх шера ийс бетта социалистически яхьа итог йича гучадаьлар районе эггара толашъяр «Октябрьнефта» НГДУ ОРС-а районни отделени хилар. Баьнкха толаш терно ца еш а битанзар. Цу коллективана елар КПСС горкома, горсовета исполкома, комсомола горкома карара кар тела Цlе байрах. Цу доккхача толамех кхоачамбаь lийнинабац уж, иттлагlча бетта декхараш кхоачашдеча а шерра социалистически яхь а лелаеш дика хьокхамаш хиннад цар.

Царна юкъе а ба къаьстта белгалбаьнна, тlехдика шоай болх бовзаш а хьабеш а бола дохкархой, столовешка болх бераш. Уж ба С. Аслаханов, З. Давлетукаева керте латтача №№ 18, 24 йолча тикай коллектива членаш, № 3 йолча С. Красникова заведующи йолча столове коллектив, кхыбараш.

Чам бола дааран кийчдеш хиларца, уж тайп-тайпара а хоза а кийчдеш хиларца йовзаш я № 3 йолча столове коллектив. Из а лакхе белгалъяьхача тикай коллективаш а ниттa дика болх барах белгальяьхай «Октябрьнефта» НГДУ болхлошта снабжени еча отдела сийлен грамоташца.

Цу тайпарча масалах пайда эцаргба аьнна хетт района кхыча мах бара коллективаш, уж санна алхха толамаш доахача новкъа баргба аьнна хетт. Цар балха опыт йовзар, из кхыча коллективаша шоай балха юкъейоалаяр дика гlулакх а хина дlаоттаргда.

ВАХАР КХЫ А ДИКАГІА ХИЛИЙТАРА

Деррига советски халкъ санна доккхийча къахьегама совгlаташца накъабаьхкар Нохч - Гlалгlай къахьегамхой Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара. Хlанз а редакце дукха ух республика къахьегамхоша тlехдикача къахьегама толамашца Сийлахь - боккха Октябрь белхбарах дувцаш дола письмош.

«Къахьегама толамаш доахаш накъабаьккхар Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 66 шу дизара «Малгобекмежрайгаз» яхача эксплуатационно - производственни управлене болхлой. Кхоачашдаьд карарча шера шоаш тlайца хинна социалистически декхараш, — яхаш дувц ше редакцега дайтача каьхата тlа «Чечингаз» яхача производственни объединене газови боахама ихерам боацаш эксплуатаци яра надзор лоаттаеш волча инженера **Мархиев Беслана**. — Сетевой газ йохкара план кхоачашъяьй 112,4 процент, хlаьта сжиженни газ — 109,3 процент. Пайда а ца беш йовш йола газ а кlезигагlа йоалай карарча шера — сетевой 0,2 процент, сжиженни 0,5 процент. Производства рационализаторски предложенеш юкъейоалаярах 0,3 эзар сома экономически пайда баьнааб. Хlаьта нерда техника производствана юкъейоалаярах 1,4 эзар сома пайда баьнкхаб. Сийлахь - боккхача Октябра цlей сийна лелаьча социалистически яхье хотьяьнаре а лаьрхlа «Малгобекмежрайгаз» ЭПУ коллективана еннай карара кара тела Цlе байрах.

Чакхдоалаш латт цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlа, юкъ къоасташ дола шу. «Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикен хьадер дукхагlен хилийта!» яхача девизагlа къа а хьегаш, хlайоагlа карара чакхдоаккхаш я шу республика дукхаа предприятеш. Царех цаl я коммунистически къахьегама цlе лелаю «Грознефтегаз» управлене коллектив.

Итт бетта цун коллективо, кийч а яь лакхерча сортагlа Грозненски газ чакхйоахача заводе планал совгlа дlачуеннай 68 миллион кубометр гази 3740 тонн стабильни йоаца талови конденсати, — язду тха штате воацача корреспондента **А. Тищенко**. — Планал совгlа продукци йохкарах 746 эзар сом пайда баьнкаб. Дика лел укхаза гlулакхаш ноябрь бетта а. Укх бетта хьалхарча декадах планал совгlа потребителашка дlакхаьчай 1,5 млн. кубометр гази 60 тонн конденсати. Социалистически яхье хьалхле лелаю компрессорий машинисташа Халидов Эмеди, Мадаев Владимира, Солнышкин Ивана, Магомадова Кайпас, операторашa Омарова Аймане, Черникова Марияс, Верехова Александрас.

Массаза а тха редакционни почтана юкъе дукха нийслу нахаца lимерза болаш, шоай низ дlа ме кхоач царна новкъостал де кийча а болаш, даим шоай декхар дог а лазаш бехктохаме а хеташ кхоачашдеш хьабоагlачарех дувцаш дола письмош.

Дег тlара доагlача дlайхача дешаша баркал а оалаш язду Нохч - Гlалгlай республикански кхайкора дукхьалрча больница лорах Магомаева Сапетах Аргуне вахача **Р. Янубова**. Сапет дика кхетадаш я толаме дарба дара лора алхха профессиональни знанеех кхоачамбоацилга. Из хила веза даим ший санхетам лакхбеш, уннхочун уйлаш кхетае ховш, ше цун когаметта а оттаваь цун бала, гlайгlа ший йолаш санна кхетае ховш. Цудухьа еза из массарна а дукха. Цун чlоагlа дог гlоадоал ше дарба деш бараш дикагlа хилча, уж бийрзача. Хlана аьлча, ший знанеш йlаьхегlа хинилга, ший къахьегамах пайда баьнилга хов цунна. Обход йолча хана сатийна, саббаре унахочунга ладувгlа из йолаелча, кастта кхы а дайлургда кх тха лазар, аьнна хеташ хул унахой. Къоначунца, воккхачунца ши - ший тайпара, дего тlаэцаргдолча бесса дувца хов цунна дарбах тешавеш.

ПИСЬМОЙ ОБЗОР

Урус - Мартановски района Гехи яхача юртарча № 1 йолча юкъерча школа хьехархочох Гантаев Къурейшах дувц ший письмо тlа Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен педагогически института студентнас **Яхъяева Зайнаяа**. Тхьо шу совгlа ха я Къурейш укх школе математика хьехаш хьабоагlа. Цун урокашка массаза а сатийна хул. Дешархой цунах кхерарах дац из, тернам тlа а бохийташ ладувгlа уж хьехархочо lомабарах да. Дешархошта ший предмет еза лийта хов Къурейша. Москве, Ленинграде, Калинине, Орджоникидзе, Грозне, кхыча дукхача горoдашкарча вузашка дешаш ба Гантаева хьийха кагий нах. Хlаьта цар массане, а «дикен» «тlехдикен» дlалу математиках йола экзаменаш. Ший дешархой дика кхебарах, царна тlехдика знанеш яларах цкъа санна дукхаза баркал оалаш наьхаташ ахийтад Къурейшага уж деша бахача нузашкара. Хlаьта Къурейша хьийха Гантамиров Руслан хlанз ше а къона хьехархой кийчбеш ва. Из ва ЧИГПИ индустриальни факультета дешаш. Ишта, Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен университете хьехархой кийчбеш ва цун вош Рамзан а.

Школа хьехархоша, дешархоша сий даь а ца lеш, Къурейш чlоагlа лоархl юртарча наха а. Лоархl шоай бераш кхедарал, царна хьехарал совгlа, цlена дог долаш саг из хиларах а.

Хlаьта Нохч - Гlалгlай аптекоуправленена чуйоагlача аптечни склада юрисконсульта **Х. Берсанукаева** письмо тlара вайна хов Грозненски потребительски кооперацена чуйоагlача № 43 йолча тика заведующи И. Алиев дика болхлои гlулакхаца саги волга.

«Веш лелаеча хlара сага санна са а нийслу наст-наста сай беша дlайийнача хlамашта опрыскиваш яра ядохимикаташ оца эзаш моттиг, — язду Х. Берсанукаева. — Укх тlеххьарча массехк шера № 43 йолча тика чура ийю аз сайна эшаш йола ядохимикаташ. Хlана аьлча, массаза а харка а херка хьаэца хlама хул цу чу, тика заведующеца дика довза хlара химиката белгалдар, цо массало а беламе лургъя хьона цу гlулакха эшаш йола консультаци. Болх ниттa лелабе цунна новкъостал ду ший йоккхача балха опыто. Цхьайолча хана хул хьона эшаш дола хlама тика чу нийс ца луш. Тlаккха оаха И. Алиевга дех, из продукци склада йий хьажар. Заявка а яле эшаш дола товар тика чу хулийт цо дукха ха яьлехьа.

Дукхагlбола садоводаш-любителаш — пенсионераш ба. Ховш ма дий къаьбенна нах хlама чlоагlа lаткъаш болга. Гlулакхаца, эздел долаш хилар — цар могашала новкъостал деш, цар дега тоам беш хlама да. Хlаьта тlехьагlа шоашта даьча гlулакха чlоагlа раьза а хиле, баркал оалаш дагавох царна И. Алиев. Цу сага балха опыто дикача оагlорахьара лер ют дег чу.

Кlезига моттиг дlалацац тха почта юкъе бытовой гlулакх дара предприятей, вахара-коммунальни боахамий, бувзама предприятей балха критика еш долча каьхаташа. Уж дерригаш а, де дезар дара оаха дlадахьийтад йоагlийоагlача организацешкеи ведомствашкеи.

Х. ШАДИЕВ.

Грозненски швейни производственни объединене цхьоагlча цехе эггара дикагlа лоархlача производственни цехи общественни цаl а lамаш тега мотористка, Ленински района партийни конференце делегат Ахтаева Сацита. Политинформаторо декхараш а массаза цlена кхоачашду цо. Каст-каста из хул шийца къахьегаш болча болхлошта вай мехкара а деезох арахьара а хоамаш девзийташ.

Юкъарча балха тlа хьинаре дакъа лоаце а ший производственни хьокхамаш алагlдалийтац цо. Цхьа смена дlаяхийтац ший норма 125—130 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТlА: шийцарча къоначча болхлошта газет дешаш я политинформатор С. Ахтаева (юкъе латтар).

З. БАТЧАЕВА сурт.

БАРТ—ЧОАГІА, ХЬИНАР—ШОЛХА

Балха тlа дика толамаш доахаш хиларца белгальяннай «Грознефтегаз» мехкдаьттагазови управлени. Продукци маьхала яккхара итт бетта план 103,9 процента товарни продукци арахецара план 103,8 процента кхоачашйир цун коллективо.

Уж толамаш даха вlаштlехьдаьннад балха ханах бизза пайда эцара, бийдал. электроэнерги кхом беш дlаахийтара тlехьа хаддаза болх беш хилар бахьан долаш. Цул совгlа, доагора энергетически ресурсаш кхом беш дlаахийтара лаьрхlа хьажара - конкурсаш чакхйоах укхаза хlара кварта. Хьалхаре моттиг яьккхача коллективана 50 сом преми хьокхаш, шоллагlа моттиг яьккхачоа — 30 сом.

Укх шера доагора - энергетически ресурсаш кхом беш дlаахийтара тlехьа кхо мероприяти чакхьяьккхай управлене, хlаьта царех хьахинна цlена пайда 308 эзар сом ба.

Дlабахача итт бетта управлене кхоль электроэнерги 67,5 киловатт - сахьат хилар. Хlаьта йlовхала энерги кхояьй 437 гигакалори. Цу юкъа кхоаьь условни догор 37,3 тонн хилар.

Ер кхоалагlа шу да «Грознефтегаз» управлене коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цlи лелаю. «Грознефть» объединене чуйоагlача ерригача коллективашта юкъе эггара хьалха из цlи лелае бокъо яьнкарех из управлени а.

Къахьегамеи производственни дисциплина дикача хьале я ала мегаргда цу коллективе. Хlана аьлча, соакха 8 саго дисциплина толхаьь хиннаяле а, укх шера дlабахача итт бетта моттиг нийсъенваяц дисциплинах лола дош укхаза дувца дезаш.

— Из эггара хьалхарча даькъе дувзаденна да, — йоах управлене йоккхагlа йолча инженера Шахова Нина Евгеньевнас. — наха юкъе кхетама болх лерттlа дlаоттабе вlаштlехьдаларца, социалистически яхьа керда формаш балха юкъейоалаярца. Хlаьта йоккхача лоархlаме да яхьа итогаша хаьнахьа хlара бетта, квартала гlа хьокилга. Хьалха ваьнар малав, тlехьавусар малав, цун бахьанаш тахкар.

Эггара хьалха яхь итогаш еча хана тернаме эц укхаза электроэнерги, йовхала энерги, доагор малагlча цехе мел кходе вlаштlехьдаьннад. Котбаьннарашта преми лу. Энергоресурсаш дукхагlа кхояра тlехьа доккха новкъостал ду предприятена общественни организацеша: халкъа контролераша, «комсомольски прожекторо». Цар цхьана каст-каста рейдаш ю цехашка, участкашка гlолла электроавертех, бийдалех, йовхала энергех, условни доагорах мишта пайда эц хьожаш. Социалистически доалахье мишта лораю хьеж. Гучадаьнна кхоачамбоацараш сихагlа дlадахара оарцlехаш «молнеш», пенгалеташ арахец. Цар доккха гlо ду нийсденна гlалаташ дlадахара. Халкъа тlахьожамхой новкъостала шоллагlа цехерча котельне дукха ха йоацаш гучадаьккхар доагор доагlачул дукхагlа дlаухийташ хилари цунна йовгlаш йола учет лела ца еш хилари. Цу гlулакха бехке бараш доагlаш дола талазар дир.

— Тха толамий лард латт шоашкара хьокхам телаш балха тlа хьалхалаттача производственникаша кагийчарна шоай йlаьхий опыт, ховраш шоаш кхо ца беш дlалуш хиларах, — яхаш дувц управлене планови отдела начальнига Молина Вера Андреевнас. Из ниттa долга тешал деш да коллективо доаха толамаш а. Хlаьта масал эца мегаргдолаш шортта ба укхаза. Уж ба шоллагlча цехера производства ветеран, хьехархочa, оператор Г. Ф. Зенкова, Гойт-Кортерча компрессорни станце токарь А. И. Резников, операторашЕ. В. Дорофеева, И. Д. Мельник, Асхабов Мовлди, Цуцаев Хlарон, ниттa кхыбараш. Управлене коллектив дог тийша я цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера планаш ханал хьалха ше кхоачашъерг хиларах.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

ДИКА ТОВАРАШ ДУКХАГIА ХИЛИЙТА

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето соцам тIаьйцаб республика торговле болх тоабара, розничин товарооборота план кхоачашъяра наха эша товараш дукхагIа арахецара а уж дикагIа хилийтара а де дезарий хьаьхьехьа.

Соцам тIа белгалдоаккх НГIАССР торговле министерства а респотребсоюзо а розничин товарооборота план кхоачаш ца елга. Халкъа эша товараш дукхагIа арахецара, цар ассортимент шеръяра а кердаккхара а, цхьай ханнахьа продукци лоттаяра договора декхараш кхоачашдара дIадехараша ма яххара бац республика промышленни предприятей болх а.

1983 шера 9 бетта республика моттигерча промышленноста предприятеша договорагIа доагIаш хинна 1709 эзар сома мехька товараш дIакхачийтадац мах беча организацешка, хIаьта союзни республикански (РСФСР) лоархIача предприятеша — 397 эзар сома мехька. Долаш дола товараш а хан-ханнахьа лоттадац. Дикал а цар эстетически куц а нормативни документаца а, эталона образеца а дIадеххача хьисапе доацаш хул республика промышленни предприятеша арахеца товараш.

Республика кхачани моттигерчек промышленноста, Грозненски кога гIирс беча а Назрановски трикотажни а фабрикаша, кхьча предприятеша арахецача халкъа эшача товарий ассортимент а цар дикал а тоаяра хайра хIама даьдац. Брак яь товараш ноагIа да, хIаьта мебель, кога гIирс, чухьлахьа дувха пазата барзкъаш соахка цу хана хиннача а дукхагIа да брак йолаш.

Кхоачамбеш дац промышленносто фабрични упаковка йолаш арахеца кхачан товараш а. Торговн системашка массаза а нийса дIа-хьа декъац товараш, IалашдецI товараш дIа-хьа кхухьилга, товарий кхоачамашта лаьрхIа кIезига пайда эц моттигерча бийдалех.

НГIАССР торговле министерства, респотребсоюза, шоай довлахьа торговля сеть йолча ведомстваща кердача тайпара бац болх. Дукхабола торговн болхлой хIана дуйцагIдола товараш кхоачамболаш долча хьале торговлена хьалхашка латта декхараш пайденегIа хургдолча хьисапе кхоачашделга Iалашдургдоацача балха кьаьнача формаех дIахада ца туга ба. Кхоачамболлаш юкъекхуьлаш торговли вIаштIехьаьннкхара, цуна доал дара, нйдархошта эшараш довзара, дIадо эшартдолчун зембаккхара, экономически ларда тIа эшац дола товараш къастадара Iилман методаш. Массанахьа дIаяржаяц торговле болхлой къахьетампара безам совбаккхара а цун оасарле лакхъяра а керда формаш. ЛаьгIо лел торговле процесаша механизаци елга. Тоъам беш яц товараш йоза реклама, эсала латт наьха ошачунцара хьашташ хьакхоллара болх а.

Торговли товара, розничин товарооборота план кхоачашъяра, халкъа эша товараш дукхагIа хьадара, уж дикагIа хилийтара Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето НГIАССР торговле министерство, респотребсоюз, коштта шоай торговн сеть йола министерствашн ведомствашн декхарийла хьй розничин товарооборота планаш кхоачашъяра кхы тIа де мел дезар кийч а дать белгалдаккха. Промышленни министерстващца а ведомствашца а, цар объединенешцен предприятешцен цхьала арахецача халкъа эшача товарий ассортимент сихха тоаяра, наха дукхагIа хоатташ йола изделеш дукхагIа хьаяра, товер дикагIа хилийтара мел эшар де деза.

ЧIоагIбе беза товараш лоаттадерашкара хьэзцаш дола товараш дикалга а, ассортиментага а, наха уж хоатташ хиларга а хьежа, хьалхагIа баьча бартага хьежа мара хьа ца эшара республика торговн организацей бехктокхам айбара тIехьа беш бола организаторски болх. Халкъа эша товараш хьадара планаш уттаеча лостам телаш хила еза торговн организацеш, наха дукхагIа хоатташ дола товараш белгал а доахаш.

Къовстаде деза хIувсаш, бекхий наделеш, ингален хрусталех хIаккаш йохкаш йола лаьрхIа йола мах бара предприятеш республике хьесалара доаш, хьаццолла деза цу предприятешка мах бара вай ханара хьалаш, хоза кийчъяь витринаш, интерьераш йола торговн залаш а хургйолаш, вахага шерра дIахойташ хоам бе беза уж предприятеш мичахьа я.

Торговли общественни кхачанин предприятешна шерра дIадоаржаде деза бахача наха деча гIуланха культура а къахьегама оасарла а лакхъяра боккхача лоархIаме йола къахьегама бригадин форма. Хьакхолла деза торговле а общественни кхачен а предприятей коллективашка шоайла а шоашкара а хьадехарий бизза бола бехктокхам кхетабеша долаш долча чурча кхоачанех бизза пайда эцарбolen хьалаш.

Халкъе эша товараш арахецаш йола министерствашн декхарийла я укх шера IV квартале хьалагIа белгалъяьча фондаегIа боагIача бораме йоагIача ассортиментагIа, дикала а дукхала а йиллача хана торговн организацешта уж товараш лоаттаде. 1983 шера 12 толе НГIАССР Министрий Совета соцамо оттаяьча заданей чотагIа.

Республика Министрий Совето НГIАССР торгоало министерствагара, респотребсоюзагара, «Чеченингушвино» объединенегара хьадийхад лоацача хана чкъаьрий продукци йохкилга шердара а чкъоьрий бахача нахага дохкилга а царех общественни кхача кийчбеча дукхагIа пайда эцилга а, арахеца наха хоатташ йола чкъаьрий продукци а цун ассортимент а совъаккхара мел эшар даь доаккхилга.

Министерствашн, ведомствашн, горисполкомаш, райисполкомаш декхарийла я халкъа эша товараш арахецаш а маькал доахаш а йолча предприятешка пачхаьалкхен, плановн, къахьегама дисциплина чIоагIъелга Iалашде, плановн заданеш социалистически декхараш кхоачашдара укх соцам тIа белгалъь мероприятеш чакхъяхара къахьетама коллективий хьинар тIадерзаде.

ЛЕРТТIА КХАБА ЧУОТТАДАЬ ДОАХАН

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето тIайийцаб доахан хьалкхеделгеи уж чуоттадаь кхоабилгеи товдара а бежан дулх дукхагIа даккхара а хьакъехьара соцам. Цу тIа белгалдаьккхад, республика дуккача колхозаша а соахозаша а бежан дулх дукхагIа даккхара йолча торонех бизза пайда эцаш ца хилар, доахан хьалкхеделга а, чуоттадаь дорстадеш кхоабилга а эсала леладеш хилар. Цхьайолча районашка, боахамашка геттара а доза я доахан дулха продуктивность, ледара леладу уж чуоттадаь кхоабилга.

Цхьаццайолча колхозийн совхозийн кулгалхоша шоай Iулаш дебадера, дойаш дараш тIера ца далийтара, доахан дикагIа кхоабилга вIаштIехьданкхара метта ккаба а, хьалкхеде а дорстаде а пайдане доаца доахан бахача нахагара хьа а ийдеш, уж онда ца далари гIелдалари бахьан долаш доккхий зенаш ду боахамашта.

Юрта боахама министерства, «Чеченингушвино», «Чеченингушплодоовощ о з» яхача производственни объединеноша, районни агропромышленни объединенеша колхозашкеи совхозашкеи бежан дулх доаккхилга ледара лелаш, дегIа хьаьрча, онда доаца доахан доаде дIачутелаш, доахан эсала кхоабаш хилар а бахача нахагара доахан хьайдара бокъонаш телхаелга а теркал ца деш тесса дитад.

Юртбоахама продукташ кийчъяра а цар дикалга хьажара а йола республикански инспекце тIахьожаш лоаттабац доаде дIачутела доахан дозалга а ондалга а диллача кондицегIа дий хьожаш а заготовительни организацеша доахан хьачуийдара бокъонаш телха ца яйтара тIехьа а.

Грозненски дулха комбинато хьалхагIс а кийчо яьяц сезонагIа доккха доахан хьачуийдара а доадеш уж цкьалхадахара а. Уж хьачуийдеча а доадеча а доккхий кхоачамбоацараш да.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето юрта боахама министерство, «Чеченингушвино», «Чеченингушплодоовощхоз» яха производственни объединенеш, районни агропромышленни объединенеш, горисполкомаш, райисполкомаш, колхозий совхозий, боахамашта юкъерча объединенеий кулгалхой декхарийла баьб тIегIертта хьайбаш дикагIа кхабера а бежан дулх дукхагIа даккхара а хьачуэцара а кхы тIа мел эшар де.

Районни агропромышленни объединенеш декхарийла я доаде дулха промышленносто хьачулуш дола доахан дозала а ондала а кондицегIа нийса дий хьажа, кхы тIехьа а ца тетташ эсала доахан дIачутелга соцаде а дIахо уж чуоттадаь дорстаделга Iалашде а.

Республика Министрий Совето районни агропромышленни объединенеи, совхозий, колхозий кулгалхошкара хьадийхар доахан хьалкхеделара уж дорстаде чуоттадаь кхоабечара кхоачамбоацараш сихонца дIадоахилга а, бежан дулх доаккхилга, лаьрхIа йола отделенеш, бригадаш, фермаш коллективни подрядагIа болх бе яхара чотагIа хьадда алсамдоаккхилга. Тешшаме йола доакъарий база вIашагI а елла, доахан чуоттадаь кхоабеча пункташнарча а фермашнарча а хадача балхашта комплексни механизаци а яь, бежанна хIара дийнахьбус тIаьнкета дозал 700—800 граммага а дIачулуча хьайба дозал 350—400 килограммага а. хIаьта лаьрхIа доахан кхоабача боахамашна 400—450 килограммага кхоачаш хургдолаш доахан кхоабилга сихха вIаштIехьдаккха деза.

Дахкача доахах дикагIа пайда эцилга а, уж Iаькара дусилга кIеангдара а кхы тIа де мел дезар чакхдаккха деза. Къаьстта теркам тIабахийта беза дулха дола доахан дебадаре метаргдола Iаьсий хьакъестадара. Уж тайпа Iаьсий дулха аьнна дIачутелга хьадда дIадаккха деза.

Бахача нахагара дозал 80 килограммаге кхоача кхо бутт баьнна борша Iаьсий дIахо кхоабаргдолаш ма хулла дукхагIа хьайде деза.

Дерригa тайпа доакъараш, — къаьстта йол, сенаж, силос — дукхагIа даккхара мел эшар де деза. Дерригача доакъарий кхоачамех нийса а хьурмат деш а пайда эда беза, эшшача хьисапе а лоарзагIа ца доалийташ а кийчде деза доахана луш дола гIожа, шоаш доакъараш, доагIача тайпара кхом беш тела деза концентрированни доакъар. Шерра пайда эца беза доахан кхоабача кхачан промышленноста отходех минеральни, витаминни добавках, рациона хьоянал тоаяра микробиологически синтеза продуктаех.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Къахьегама Франце теркам тIаэаб хIанз Монлюсон яхача йоккха боацача городеко. 1921 шера дена укхаза болх беш хиннача йоккхача цинни предприятена дIакъовлара а, 2.800 къахьегамхочое балхара дIабахара а кхерам тIаттаб.

ХIанзле а Монлюсоне 80 эзар саг ва вахаш, 5 эзар ва царех бе болх боацаш. Предприяти дIакъайлача, «Юманите» яздеча тайпара, ираз доаргда ерригача города, хIара дезале.

«Юманите» яхача газета тIара хьаийцача сурта тIа: предприяти дIакъоалара духьаларча марше дакъа лаьцар 20 эзар сагIача саго.

ТАСС фотохроника.

Ветерана дош

Революце эггара хьалхара васкет

Европера а ерригача планета тIера а стратегически равновесии стабильности йохае а тIема кийчо яра дакъе тIех хила а дагахьа, «Першинг-2» яха баллистически ракеташ геттара тIаьна яха низ бола лаьтта лоаттаю тIкъамаш дола ракетаи массехи малхбузеневропейски мехка дIанийсъяра йола кийчо яь йоалаш латт хIанз укх сахьате США. Гуш да, капитала хьалхале лелаеча мехка хIанз Iаьдала керте латтар, морача чумай жожагIате дIа а яьнна. тIом сецачул тIехьагIарча дерригача шерашка мел нйттараш юкъе эггара реакционнегIен авантюристическегIен йола бехктокхамзерча военнешен тIема промышленни бизнесен группировка хилар.

Тахан, массаза а санна, актуальнo декаш да революце ленински васкет: «МоллагIча революцех пайдана хIама да из ала йиш я, нагахьа санна из шийна кхерам дIаэттача духьала отта хоии яле...»

Советски нах кIоаргга кхетадеш ба, социализм машара тешаме крепость хилар. Вайна хов халкъий а ерригача планета а кхелах бола бехктокхам воашта тIалатташ хилар. Вай сатохаш а хало лоалуш а да. Амма вай сабар цIаккха а кхоачалургдоацаш дац. Вайна дицденнадац дунен шолагIча тIема наькъ цIий Iоахача аренашка 20 миллион болча вай Даьхен дикагIа болча къонгашеи маькхарашеи шоай дегIамаш Iодийхка хилар. ХIаьта цу ханне а цар чIирах дув баар цу ханара трагеди юха ца оттийта.

Истори, из дегIааххарен цун боламех, селхан хинначун а кхоана хургдолчун а законаш оценкал дехьара деттача цIогIарчашка, санна, диктатага ледувгIаш дац, мелла гIийтрача а моргадац из юхахьовзаде.

Кхоачамболлаш ха хинвай вай цу е воих правительства, цу даьхе США хIанзарча администраце а политика цо нее машара тIехьа хиларах еш йолча демагогически доккхалйн заявленешка а. хIаьта кийтта моралах, «сага бокъонех», нравственностах, «паргIатон демократин лорадарах» долча цун даьссача къамаьлашка хьежа а ца беш, цун практически гIулакхашка хьежа нийса мах бе. Боашца эгIазло йолча империализма фанатикаша еча Iотбаккхараща боккъалдар аьлла, чIоагIа эгIаз а дуг вай халахетар а ду. Амма советски наькха а цар кулгалхой а нерваш чIоагIа я, хIаьта вай политика актерски эмоцей кIийлен тIа латташ а яц.

Кхетаде ха я, СССР кхерамзле, цун доттагIийн союзнийн кхерамзле моллагIча хьалашка а вайга Iалашъюлургхилар. «Советски Союза баьхаьхьа уIла йолаш хилар, из барта аха лоаш хилар цхьаннена а ма хеталулда цун низ ца хилар дIахьоккхаш хIама да аьнна. МоллагIча тайпара гIерта а хIанз этта тIема-стратегически баланс йоагIе гIорте Советски Союза дала могаргда доагIаш дола ноп. хIаьта цун доаш гIулакхаш дила а вIаштIехьа ма хургдий», аьнна заявлени йир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаьхкехьарча Совета Председателa Ю. В. Андропова.

Цунга хьежна, шоай Даьхен Iалаьмате йоккхача ерригача территоре тIа аьча тIема дуьхьаларча массови митинеша, собранеша демонстрацешка наькьа делар советски наха: «Нагахьа санна США а НАТО а, дIааьнар дIа а ца хоаш, керда ракеташ уттае йолалой, де мел дезар де деза Советски правительства эффективни контргIулакхаш дара».

Варшавски Договора чухьоагIача кхьча пачхаьалкхенашца бокъоний барта а йолаш цу даьхьера гIулакхаш деш а Советски Союз ГДР а ЧССР а территорен тIа дIадолалуш да оперативно-тактически гIулакхашта лаьрхIа йолча ракетий комплексаш дIаюттаяра еча кийчон балхаш. Воашиа фу дулургда дIахайтара вай доахаш дола уж хьалхара гIалаш даханза ца доалаш доахаш да, амма уж даха дезаш да хIанз эттача хьалашка. ХIана аьлча «...шийна а шийсоюзникашта а кхерам тIаоттаргбола хIама, кхетадеш да, де йиш а яц церг а дац Советски Союзо», — заявлени йир Ю. В. Андропова «Правда» яхача газета хаттарашта жоаш телаш. Оаха, Советски Гермашцарча Низий а Сийлаь-боккхача Даймехка тIема а ветеранаша, дизза къоабал а ду хьа а лоац уж законех дола контргIулакхаш.

Тхона, доккхагIа дарашта, дика дагадоагIа СССР духьала атомни шантаж а «шийла тIом» а дIаболабенна. ХIаьта 1946 шера 5 марта Фультоне У. Черчилла къамаьл дича гIоне дена дена ца Iеш, цул а хьалхагIа, тIом лаьттача хана дена. Цу хана американски инарала Гровса группа («Миссия Алсос» оалаш хиннач) хила езаш йолча оккупационни зоний доазоний хьакъехьа союзникаша вIаши баь барт бота а беш танкашца тIа а улаш дIаккхувлар боваш бола Iилмахой физикаш-атомщикаш, дIаккхухьар оборудовани, заводаш, предприятеш, ядерни гIулакхий хьакъехьара технически документаця.

США империализмана цу хана а эшаш яр «йоккха атомни чкъонкар», тIом чакхбоалаш латтар, уж чIоагIа безам балаш бар цу бIобега кхача, из эшар тIом сецачул тIехьагIарча хана дуней тIа хила деза хуннашт деш Советски Союза Iотгъам тIахоттабара.

1945 шера кхаь бетта Постдамски конференця йолаш Г. Трумэн У. Черчилл гIийртаб вIаши барта а баха США хьаддаьд «Iалаьмате бокха низ бола, цу тайпардар кхы доаца герз», аьнна И. В. Сталин кхера а заь. дуьнхача малхбоаленевропейски пачхаьалкхений малхбузехьарча доазоний дакъе цунга шоаш яхар дайта.

Исторе къаьтта хьагойтад, цунах фу хилар а США монополи мел вIаьхьелар а.

ХIаьта 1945 шера 6-чеи 9-чеи августа сатоссаш «шийла тIом» болабеш вIашагIкхийттача Штаташа хозакета хIалакъьча Хиросимаи Нагасакеи даьр? Фуд из, фу ала мегаргдар цунах? ХIанз «доазув долчен» «глобальни» ядерни тIема хьакъехьара кхетама чурабынарий идеиш я Пентагоно социализм хIалакъяра плананаш, коммунизмана дуьхьалара «крестоа поход» яра деча тIахьехамашта чуехкараш. «Америка хила еза дунен тIа эггара нна боламагIа йола пачхаьалкхе», — эгIаз а ухаш заявленеш ю президента, геро хьадара керда ассигнованеш яйта гIертача хана. Ма дагаухийт-кх вайна цу дешаша эгIоргахьа леста хиннача фюрера йоазаш йола тезисаш.

Кхы меттел шоай халкъага а хьалхе а дIакхайкадьд Уайнбергереи Роджерсеи тайпарча деятелаша хургйолча атомни конфликти 20 миллион бола шоай мехкахой бов безаш хилар шено йоацаш хилар. ХIаьта Европе малхбузехьарча мехкашка дахаш дола халкъаш-м дувцаш а дац: царга кхоачаргдар да тIема действеи театра хьалхарча юкъие американски танкай гусеницашта кIал уха атомни чил хила еза бизза бола заложникаш хулга.

Дунея тIарча цхьанна а пачхьалкхенах хьалхагIа дIалеташ Советски Союз, хIаьта лата дага йолаш а яц. Ио тIаэцаш дац наькьа мехкаш дIалувцара деш дола тIемаш, из яц дуненна доал де гIерташ, хIаьта доазош шерде дезаш а яц. Амма вай доалахьа дар, вай болхлочун ахархочуйн кулгаша, Iилманхочун хьекъало, интеллигенце деятельноста, салтечуи цIеца, социализма мехкийн вай доттагIийн халкъаша къа а хьийга хьадарин хьадаькIхари СССР лорадергда ший Гермашцарча Низий деррита хьинар ураоттадаь. Вай арахьара политика машарен халкъашта юкъерча доттагIален политика я. Цул кIийле я воашбаьть хиларах вай тешаш хилар, советски халкъа бутув цхьоагIо, из шийн дог уравттадерн вай ерригача коталоний организатор йолча Коммунистически партена гонахьа кхотаденна хилар.

И. СТАЦЕНКО,
инарал-майор, тIема Iилмаш кандидат.
(АПН).

Дунен общественносто во могаду

Гренадера дIаяла еза США

Великобритане дукха ба тахан укх тайпара дола хаттар деш бола нах: нагахьа санна английски правительство американцаш Гренаде чубахара бокъонца раьза йоацаш яле, цу гIайрен тIара английски инарал-губернатор П. Скун хIанзал мохк дIала ьцарашца гIулакхаш леладеш? ХьалхагIа, американцашна ихачей, американцаш дIачухьехаш хинна из. хIаьта цул тIехьагIа американски гебагIашто тIехьашка а лечкъаш, ханна йолча правительства тайпара йола хIама хьаьий цига. Къамий ДоттагIлен — керта — английски королевай Елизавета II вийнал вола инарал-губернатор цхьанна тайпара йола конституционни полномочеш йолаш вIдар ший лоIамеча Гренада гIулакхашта юкъегерта е цхьанна тайпара а цхьаннка а цун правительства раьза йоацаш дола хIама де. ТIаккха мятежних хила везаш ва, сэр П. Скун?

Англе правительствена гIоазарашта юкъе цхьаккха а саг вац цунах цу тайпара хIама ала дега волаш, хIаьта бахьан ишта да. Бокъонца баьь долаш да США яьча агрессеиа ше раьза ца хиларах Тэтчера заявлеш яр, агрессы яха дош къамаьла юкъедоаладаь деце а. хIаьта английски тIема подразделенеш цига яхийта а тиганзар. Амма, цул тIехьагIа Лондоне лелача гIулакхаш сердалга даьхад цкьаьннахьа бIаргнхетарагIа кхетаде йиш йоацаш дола Сент-Джорджесе инарала-губернатора лоладераш. Правительства деш хIама дац номинальни корта Великобритане королева а йолаш йолча гIайрен тIара американски салтий арабахара. ХIана укх сахьате торе шийберрига низ тIабахийта деш дола хIама вIашагIкхийттача Штаташта Англенен юкъерча «къаьстача гIулакхий» фасад кIинкхача моттиге цIи хьча санна чехка реставраци яр да. Правительства вихалаш ма могта кертагIдоахаш ба Вашингтонен Лондонен де лерхIараш цайаш хилар. Гренадаца дувзаденна дийлхача кьовсамех дийнача, наьн духхьала дезала юкъе нийслуш йола ма хулла чекхагIа йиш яллийтача бакъахьа йола йоккха йоаца, эпизод мара яц. Дош цу тайпара леладеш хилча, кхетадеш да, премьер-министра яь Iотбаккхар башха теркал а яьнар американцашен царца гIулакхаш леладе дикна бехьанаш долча инарал-губернатора Скунен.

Цул соагIа, парламентерча консервативни дукхагIбарий дукха вихалаш раьза боацаш хилар укх ниькъа шийга аьнача бесса. КогнийсагIа лувааш, американцашца цхьан строе а этта яха ца тигача правительства «паргIатача уйлашта». ХIаьта консерватора Филип Гудхарта кхьметтел предложени а яь хиннай. «Карибски форда тIарча кагийча пачхаьалкхений кхерамален гаранти а хинна США метта дIаотта еза Англи аьнна. Цунна хетачох, лаьрхIача гIулакхашта дола эсэй-эс оалаш долча английски низашка эггара дикагIа дулургла из гIулакх.

Американски «рейнджераш» Гренада тIа баьнна кхо кIира даьнначул тIехьагIа Лондоне дувна болабелар из вувнаш вола инарал-губернатор Скуна кIалхарваккха веза аьнна бахьан а даькха «Антрим» яхача тIемаи кема тIара цу гIайрен тIа десант хоаярах йола английски план хинна хилярах. Американцаш хьалха боалярагIа из хинна хилара официальни Уайтхолла мукIарла ца деш йола план дIаьккхай.

Ши дош долаш йолча правительства политикана ше раьза доацаш хиларах яздаьд «Таймс» яхача консервативни газето а. Цо унзаро пелг оагабир ВIашагIкхийттача Къамий Организацега а США агресси чIоагIа во моганьча Генеральни Ассамблеега а. Ингалсски IаьдалгIа куро заявлени йир газето ООН членаш долча 156 мехках духьала 40 мохк мара бац демократен паргIатони стандарташта хьежна болаш, аьнна. Цу стандарташка хьежна доаца вож мехкаш, шин категорена дийнаьд «Таймса»: шоашта кхерам тIаэттача духьала отталургдараш (царга ала хIама дац). Гренада санна дола, «жагий мехкаш» дIахо йоцача хана кIалхаодахара, яьду газето «цу тайпарча операцей юкъара план оттае еза Малхбузено».

Хьо лай а, «Таймс» кхы къаьгагIа оалалургдац. Уж ба моллагIа бахьанаш доацаш а, шоай форда тIарча гIишлойн парапотистийн гIоаца «кагий» мехкаш цхьай халкъашта кIалхара дахара йола планаш уттаеш.

Хоаш да, Британски гIайренаш тIара доал яу уйлаш из агрессивни авантюризм ца хилар. Укхаза дика кхтадеш ба, хIанз КIайча цIенна доал деш волчо дIахьу «аккхача Малхбузен» политически курс хьаллацар мел кхераме да. Лейбористски кхаллаш тIахьехаш ба Вашингтона гренадски авантюрах хьакъестарал сов, американски партнер тешам боаш хилари кхойна цо малагIа оамал хьовзаергья хоаш ца хилари теркал а деш, шин мехка юкъерча «къаьстача гIулакхий» дукхача аспектащна цIаьхка а хьанара...

Лондоне хинача паргIата, ший муньагIара, демократически Гренада хьаллоацача демонстраце гулбенкабар эзараш аьгаччанаш. Демонстранташа хьалхашка къамаьл даьча Гренада Великобританерча лаьхкехьара комиссера Феннис Августина аьлар, КIайча цIено дуненах лечкъаду американски вогицина, тIа халкъа духьала даь зуламаш мел дукха да.

— Цхьабакъда, делхаш лела ха яц хIанз, — аьлар Ф. Августина. — Тха дерригагI низаш тIадахийта да керттера цхьа хIама даре — США дIаяла еза Гренадера!

Лондон.

Сергей ВОЛОВЕЦ,
АПН соб. корр.

Нью-Йорка цхьан центральни улица тIа гIолла вода (сурта тIа) ер саг мила? Салкан а тIехьа из хинна хила тарлу фермер е металлург, автомобилашъер е колледжа преподаватель. Тахан из хьабе болх боацаш, чуваха тхов-кIийле йоацаш вола кхоартиъа эзар саг чуваагIача чубаха цIеной доацача нью-йоркски эскаре вакал ва. Из санна берая а уж тайпа кхьбарии а хьакорабоагIа улица тIарча асфальта тIа, бIехача накашкашта юкъе, яьсача коробкашка, цIеной водъездашна, парковой аллейшка доахкача гIандаш тIа гIора а бийи сопаверзоаца наб кхийтта бадаш. Кхьметтел уж малаш бе хош а саг хилац, цудухьа кIаразьнкха хьаьлча аьнна тIа язду «цавовзар, 25 шу гарга даьнна, кIай», аьле.

Прессенбильд — ТАСС сурт.

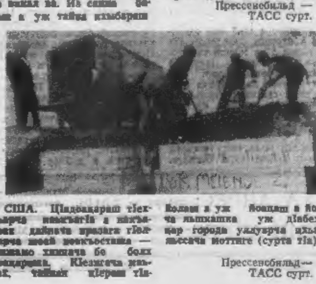

США. ЦIадоахараш тIехьарча нанагIа а цIехьебахе дайнача празага гIолларча шоай новкъостана — ужмаио хиннача бе болх боацарана. КIезигача наьках, тайпах цIерам тIа йолаш а уж йоацаш а йолча ляшкашка уж дIабехкар города улицарча цхьан аьссачи моттиге (сурта тIа).

Прессенсбильд — ТАСС сурт.

САТЕМ БОАЦА САГ

«Грознефтегаз» управлена шоллагIча цехе Кизин Алексей Давыдович балхе вера 41 шу хьалха. Сийлаь-боккха Даьхен тIом лаьттача шерашка моастагIчо йохаяь мехкдаьтта промыслаш юхаметтаоттаеча хана дар из. Вешта укхазара дIаболабир аз мегаргда Алексей Давыдовича ший къахьегама никь.

— Хала шераш дар уж, — кхаш дагалуц хIанз къахьегама ветерана, — кхоачам хилал дацар тIадухха, даа, моастагIчо бохабьбар боахам, хIаьта из тоабеш денал къонахчали гойташ къахьегар советски наха.

1948 шера мехкдаьттаца хьайоагIа газ хьакьоастеш йола керда ялх компрессорни установка оттайнр. Тоъаш беза цига болх бергбола специалисташ, цудухьа Кизина лаьрхIар цу компрессорни тIа болх бергболаш машиниста говзал карзерзаяа.

Цу хана дика цига машинист волаш хьавоагIа Алексей Давыдович.

Дукха ба къахьегама ветерана балха говзал карерзайта хIанз цунца къахьегаш бола когирхой.

ХIаьта шоай къахьегама никь Кизинаца дIа а болабь тахан а тIехьа цуцаца ца къасташ хьабоагIаш бола ветеранаш дукха ба шоллагIча цехе.

Уж ба компрессорни машинисташ Курзова Мария Николаевна, Обоэина Мария Ивановна. Тахан царна доккха бертал йоах йIаьха балха опыт цертара хьаийцача Отарова Айшене, Алханова Зояс, Соннышкин Ивана.

Вай буцача къахьегама ветераний (уж пенсе бола дикка ха яла а) сатем бац цIагIа бегIа. Шоаш хьабеш болча балхаца мара корабагIац царна сатем...

Коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цIи лелаеча шоллагIча цеха коллективо ер шу дIадоладелча дена планал совгIа 58 млн. кубически метраш газ яьккхай, къахьегама оасарле 3,4 процент лакхъеннай.

А. АЛЕКСЕЕВ.

• Даьхе пораяьрех

МАССАЗА А МУГІАРЕ

Хано тІа-тІа гайна доах вай Сийлахь-боккха Даймехкан тІом льаттача бирсача цераште. Дукха ха я тІамо мерца, човнаш яь хиене льатта юхаметтадена. Бакъда, вай дегайна массаза а бахаргба Даьхе батьен долаш шоай синош Іодехкараш, теханара вай мразе вахар баьхьн долаш шоай цІий Іоавлийтараш.

Дукха бисабац уж денал, майрал гойташ моастагІ хІаланзаь тІема ветеранаш. ХІаьта тІехьено сий ду цар, лоархІ уж. Массаза а безамо еш аз царех язьяь материалаш. ХІаьта тахан со безам ба, воттело йоаккхача зІамига дала а шийн дакъа юкъадихьача, Наьсаре вахача Евлоев Рамзана Хьусенах дувца.

Хьусена дика дагадоагІа шоазткъа соагІа шу хьалха хинна хІама. Из кхетаде хала дац, хІана аьлча, цу бирсача шерашка бІаргадайна тургжІ, лайна хало йицлургъац.

19 шу дьнна вар Хьусен 1941 шера тІом болабеннача хана. Хьалхарчарце вода из моастагІчоа духьала тІом ба. Дукхьашка Хьусен нийслу оборона эггара бехктокхаме йолча участко — Къулбеседа-Малхбузехьарча фронте.

— Ротах 27 саг мара дийна енсавацар,— аьаш дувц Хьусена, цу халача хана шоаш моастагІчоа дь цхьа дов. «ХІаьта а атаке, дахар тхо. МоастагІчо топаш етта йолайир. Со хьалха ийнхар, хІаьта, цІаьхза сайна дукьал нийсбенна немций, цхьарчоа боавзавр сона. Уж вайбараш а лаьрхІа царга йистхилар со. Бакъда, немций мотт сайна хоззашехьа а, воха ца а воаш, гетгара чекка гранета хьал в ваккха уж болча оагІорахье дІакхессар аз. ТІаккха лаьтте Іо а вижа, сай автомат етта волавалар со царна. ХІаьта вай селтий хьатІаккхачалца юха а валавзар.

Из дов дарах командоване Хьусена «За отвагу» яха медаль елар. Укхаза чоа а яь госпитале кхоач из. Чоа йийрзачул тІехьагІа Хьусен тІом беш хул цхьоалагІча Белоруссин фронте, хІаьта укхаза а чоа йийа, госпитале нийслу из. Бийрзачул тІехьагІа Хьусен дІахьожаву цхьоалагІча Украински фронте. Из хул 253-ча стрелкови дивизе чуйоагІаче 327-ча къаьттача истребительни танкашта дукьаларча дивизионе разведчик. ТІом беш Днепр яхача хил вай Эскар дехьадоаш денаьл майрали гойтерах Хьусена лу «Красная звезда» яха орден. Бакъда, укхаза а аьттув хиланзар цун — кхозлагІа а хала чоа а йийа госпиге кхоач. Госпитале иппачул тІехьагІа кхы тІом тІа вахa бокьо лац Хьусена. Из тІема гІуламхара мукъавоалийт.

ХІанз Х. Евлоев болх беш ва П. Акриева цІерагІча «Электроинструмент» заводе плотник волаш. Коллективе доагІаш доладий ду тІемен къахьегамен ветерана. Дика производственни хьокхамаш гойтерах цун хьаьнала къахьегам дукхаза белгалбаьккхаб сийлен грамотацца, премешца. Лоацца аьлча, ветеран хІанз а строе ва.

Кьона волча хана санна ше кхо а ца веш, хьинаре къахьегаш хьавоагІа Хьусен къахьегама фронте а.

К. МАРЗИЕВ.

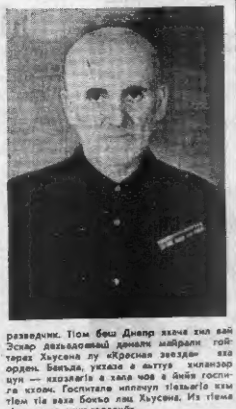

СУРТА ТІА: Евлоев Рамзана Хьусен.

СТРАХОВАНИ— ЛОАРХІАМЕ ГІУЛАКХ

Финансови системе доархІаме звено а хинна дІаеттай пачхьалкхен страховани. Боахамаштей граждаништей материальни ноакъостал дарал совгІа, халгІа боахам дегІабоалабеча финансови кхоачамаш юкъедоладара эшаш йола экономически кечал я из. Страховани дегІаярга хьежна Госстраха органашка дукхагІа хул бахача наха, колхозашта, совхозашта страхованех юхадада доагІар, уж дІатедара дикка резервни хилийта вІаштІехьдоал.

ХІанзара пачхьалкхен страховани шин оагІорахьа дегІайоагІаш латт: къахьегамхой материальни Іалашбар лакхдолийт, юрта боахама экономика хІара шерра шера чІоагІлуш йоагІа.

Юртбоахама министерства системана чуйолхаш йолча колхозий, совхозий мел йола хІамаш — льаттан культураш, хьайбаш, юртбоахама машинаш, транспорт, оборудовани, инвентарь, дукхача хана лаьрхІа дІаегІа гаьнаш, гІишлош страховани яь хила еза. ХІаьта 1984 шера страховани е еза СССР плодоовощной боахама министерствана чуйолхача совхозашка а.

Вай мехка мара лелаеш яц йоцъало я хаоттама хьалаша а юртбоахама культураш та дахь зе, юхаметтаоттара йола страховании.

Страховане социалистически хьисапе дІа-юха ноакъостал ду ветеринарни учреждениешта, пожарни деповта, дегІайоагІача хІамашта инфекционни лазараш ца хилийтара мероприятеш чакхъяхара, мелиоративни ирригационни системаш эргахара а кердалраш хьаяра а, ветеринарни, пожарни, пачхьалкхен автомобильни инспекце органашта лаьрхІа йола транспорт хилийтара.

Мехка Кхачан программа кхоачашъечен агропромышлении комплекс дегІайоалаечен ноакъостал деш йола экономически рычаг я пачхьалкхен страховани.

Госстраха управлени а цун моттигашкара органаш а декхарийла я колхозаштей совхозаштей страхованех юхадоагІар къоастадарах а дІадаларах а долча балхий боарам лакхбе. Юрта боахамашка страховани чакхъякхиа еза долаш дола кхоачамбоацараш хьагуча а доахаш, инструкцепа ма яххара.

Юртбоахама культураш хьайбаши доврах, гІишлошта, кхыча хІамашта зе хиларах акташ оттаеча хана боъзонна къоастаде деза уж зенаш хилара бахьанаш. Цу гІулакха къоастамбеш хьажа веза гидрометеослужбай, пожарни надзора, юртбоахамен следственни органий, кхычар материалашка.

Хинна зе къоастадара юртбоахама культураш тІайола льатта мел хиннад, хьувкъам мел чуййаб, хьайбай балансоп мах мел ба, кхы тІа къоастаде дезараш доказш лаьрхІа тохнам бе беза. ТІаккха нийслургъяц харцахьа ахчаш тийна моттигаш.

Госстраха органаш декхарийла я лерттІа доал ца дарах далийтача зенех партийни советски органашка хоам бе а хІаьта цу гІулакха декхебараш бехктохкамо лоара следственни органашка материалаш дІаяла а.

Советски пачхьалкхено дукха мероприятеш чакхйоах бахача наьха шоай доалахьара хІамаш Іаламца дукъаденна долча хатарахи ца хьатта денача вонахи лораяра. Цу мероприятешта юкъе кертера моттиг дІалоац граждений доалахьарча хІамашта пачхьалкхен страховани яра.

Цераш юкъаш, хиш тІадаьле, кхы хатараш хиде материальни зенаш ду дукхача граждий боахамашта. Цхьазза нийслу нах чубахаш доба цІенош а кхы гІирсаш а даьге дІадоалаш.

Бахача наьха хьал-торо лоравра чакхьйоах пачхьалкхен гІирсашта йола страховани. Из шин тайпара хул: хиланза яргІйоацари шийлоІамах яра.

Доалахьара хІамаш лоара гІулакхаш дизагІа чакхдакийтара 1983 шера 1 январе гІишлоиьта хилакха яргІйоаца страховани яра йола керда условеш вралъхай. Цар дикка шерьяьй геттара дІадаьлнача е толхадаьча гІирсашта хинна зе меттаоттадара Госстраха органашка грамдинашта телаш йолча страхованей перечень.

Кердача условегІа гІирсий тайпашка а хІаьта уж долча моттигашка а хьежжа страховани маьхаш тоазахкоаза лакхдаьд. Страхованех гражданашта юхадоагІар дикка лакхденнадале а гІишлоша хиланза яргІйоацача страхованена йолча платежей ставкаш шоаза е кхоазла лохъяьй. ХІанз страховане кердача условех гІишлош йолча моттигашка хьежжа шера хІара 100 сома страховой маьхах 30,40 кепиг оттадаьд. ХІаьта платежаш дІаяла гражданаш декхарийла ба 1 август хьатІакхачалехьа.

Юрта Советашта боккъо еннай материальни хьал во долаш баха гражданаш уж платежаш тела ца езаш мукъабалийта.

Госстраха балхаш дика чакхдоах Урус-Мартановски районе. Хиланза яргІйоацача страхованех йола платежаш шоай хаиннахьа дІателя цига бахача наха. Из гІулакх цар дувц сходашка, собранешка. Халахете я, массанахь юрта лелац гІулакхаш. Юрта, поселкови, станични Советашца, финансовни страхованей органаша из болх ма боагІара вІаштІехь ца бахкарах дукха платежаш тІайисай дІа ца луш. Къаьстта эсала лел цу хьакъехьара балхаш Малгобенски, Ножай-Юртовски, Надтеречни, Заводской, Гудермесски, Грозненски, Назрановски, кхыча районашка. Из бахьан долаш моттигерча бюджеташта отчислени ца еш а дукха ахча дисад, финансировани ца юлалуш йнсай цхьайола мероприятеш.

Пачхьалкхен хиланза яргІйоацача а шийн лоІамагІа йолча а страховане балхаш тоадара, хьалхашка латта бехктонаме декхараш толаме кхоачашдара деррига низаш тІадероаде деза Госстрахен финансовни балхахоша, юрта Советий исполкомаша.

З. СУЛЕЙМАНОВ,
ИГІАССР Госстраха управлене начальник.

АРГУН. Укхаза шекар доаккхача завода уллув хьайийлий керда кафе (сурта тІа). Къулбеседа - ХІирийченнарча доттагІала хеталь цунах тиллий «Дигора» аьнна цІи.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Артистка йолча хьоашалгІа

Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен филармоне чуйоагІача берий филармоне чакхйоалаш я аргІанара сезон. Из хьайийлар «Королева воркІ гномий» яхача представленица. Из программа оттаяьри, цун художественни оформлени а яь из чакхьаьнкхарн артистка Елена Петрушина я.

Петрушина сцена тІа йолча хана фальгий тамашийнача дунен тІа шоаш кхьчама санна хет берашта. Еленас ше декхаш доача хозача суртешца, стихашца, музыкаца тайп-тайпарча фальгех, кьаьгІо сатийна дохаш дола хІама ворзагІьйнача ритмица, маьлхара дар беламечунца, сакъердамечунца хувцалуш доле хьал хьахьокхаш йола цхьан хьисапара программа хьаьо.

Цхьайолча хана спектакле дакъа лоацаш еррига зал хул: е дикача турпалашта массена а цхьана гІо деш хул берош, е пІьабуаргаш доаьхаш, е малагІа турпал малагІча фальга тІера ва, моллагІча произведене автор мале, яхаш ведуще дача хаттарашта жоп луш.

Тіхьа итт шу гаргга ха я Елена Петрушина Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен филармоне болх беш йола. Дукхача шерашка бокхийберий программашка сцене врейнийнна из, кьамаьльй жанре артистка хиларах тарра: классически произведенеш йийцай, цунна дукхавезар юмор, лирика. Из хиннай Эсамбаев Махьмуда бригада программа дІахьош.

Беранца доттагІал тесса делар 1972-ча шера, актрисас А. Гайдара произведенех «Оргета» яха программе вІашагІхьеллача хана. Цул тІехьагІа хьахоллар «Дунен тІера тІехходадер» яха программа, берашта йовзийтар Бетховена, Моцарта музыка, цхьна дуцар живописах лаьца.

«Король — сай» яхаш яр бокхагІйолча классей дешархошта лаьрІа хинна программа, цун керттера маІан дар къона воллаш дехш лораде сий, Іайка дехьчоя жоп ле ховш хила, денале а майра а хила — йнига. «Бакештеьаш фалг хиннаб» яхача программе берашта дагадохийтар доезаш дола фальгаш, хІаьта «Белоснежка ворхІ гномий» яхачо бовзийтар французски фальгаш яздаьчун Шарль Перро кхоллам. Берашта чІоагІа езавелар Белоснежка. Цхьан йиІиго шийн письмоца хеттар дир актрисайга «ДІахо фу хилар цига!» — аьнна. ТІаккха Елена Александровнас ше дІахобатье лаьрхІар фальг. Иштта хьенина ба «Королева ворхІ гномий» яха фальг. Хьалха кинна инсценировкаш санна, из фальг а берашта хоза хетаргдолча бесса, цар сакъердайургдолеш хьагойтар.

Петрушиний спектаклеша Іомаду бераш эгІазал а кемаршка а бІаргаго, уж тІахьех дикачуна, эздийчуна. Берашта чІоагІа дукха еза цун спектаклеш, цудухьа, шоай дог цхьанка хиларах тарра, цар аьлца язду берше актрисайга: «Сона чІоагІа дезаденнад Хьа кинешн дуцарашн...», язду Урус-Мартановски райониа Гихтіарча Адиева ПаьтІамата, «Сона шоаза бІаргаяйнай Хьа выступлени, хІаьта уж чІоагІа эза а еннай, рисункаш дийна доаш санна хетар сона», — язду Оавказара - Юртарча Сулейманова Фатимас...

СУРТА ТІА: Е. А. Петрушина.

М. АХИЕВА.

НАЬСАРЕРА ШАХМАТИСТАШ

ДІадахача шоаттен кІирахьн деношка Ахриев ГІапура цІерагІча «Электроинструмент» завода клубе Наьсарен района дикагІа бола шахматист къоастаяра яхьаш хилар. Цига дакъа лоацаш бар районера эггара дикагІа бола шахматисташ. ВорхІ турах латташ, швейцарски системах чакхъьккхар из турнир. Хьалхарча турера денз хІаравар лидер хила гІерташ дика ловзаш дІайолаелар яхьаш.

Ши тур чакхъяьннача хана гучаваьлар аьъ лидер: М. Мержоев, Э. Хашагульгов, В. Костоев, А. Галаев. Къаьстта дика ловзар Галаев Ахьмад. ПхелагІча туре из ловзаш хилар дІаихача шерашка массехьаза района чемпиона цІи йоахаш хаьенача Балаев Іумарица. Цу хана Балаева 3½ очко яр. ХІаьта Ахьмада — 4 очко.

Дика ловзаш дІайолаь партипхьа харц ход а яь, лидерство Балаева дІаелар Ахьмада. Ялх тур чакхъяьначул тІехьагІа 5 очко а йолаш шоллагІча моттиге нийсвелар А. Мержоев. ВорхІагІча туре шоайла ловза безаш хилар Балаеви Галаеви. Царех котваьнначох чемпион хулар. Цу ловзаре «ничья» йича а, Балаева тоъам хулар чемпиона цІи яхха. Из аьттув цун бала а баьлар.

Заводе инженер - конструктор волаш болх беш ва Балаев Іумар. Из ва районерча шахматни клуба председатель, цо дакъа лоац районе хулача шахматех долча ловзарашка. Наьсарен района сий доаккхаш массехьаза из ловзаш хиннав республике хулача шахматех долча ловзарашка а.

ШоллагІа моттиг ккьчар «Знаменский» совхоза бухгалтерга Мержоев Іалаудинага. Из ва районе дикагІа болча шахматех цаІ вола ветеран, 1958-ча шерара чемпион.

Цу яхье дика толам баьлар Яндарерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархочун Галаев Ахьмада. Цо яьнкхар сий дола кхоалагІа моттиг.

Цу яхье дикагІа ловза торо йолаш бар соахка чемпионаш хинна А. Плиев, иштта Э. Хашагульгов, М. Буражев, М. Ужахов, бакъда, укх шера цар из аьттув баланзар.

Р. АЗИЕВ,
Наьсарен района «Урожай» яхача ДСО председатель.

ТУРКМЕНСКИ КІУВСИЙ ГОВЗАНЧАШ

Довзаш да укх тайпара исторически бакъдар: XIII бІаьшере Юкъерча Азе вена киннача цІи хезача итальянски путешественника Марко Поло, Туркменски кхалнаха яь изделеш бІаргаяйча аьнад: «Укхаза, хой шоана, дунен тІа эггара диткъагІа а хозагІа а дола кІувсаш хьаду». БІаьшереш дІаихай. Цхьабакъда хІанз а Туркмене кІувсаш деча фабрикашка хиначов хьалха а санна хоза хеташ тургда цар говзанчаша беча балхах хьахиннараш.

Туркменски кІувс—из духьал цІагІа лелаю хІама хинна Іац. Из боккъонца йола искусства произведени я. ХІара кІувс — хозачи суртаща, тайп-тайпара бесаш вІашийй тардеш, говзахьа нийса гом беш ший тайпарча символашца художниками дувцаш дола поэтически дуцар да. Хьалха дІалхача хана говзанчаша хьадаьд Туркменски кІувса тІа, традициони а хинна дІаэтта доле орнаментальни сурташ.

...Ашхабадски кІувсий фабрика йоккхача сийрдача цехашка хьаду къаьстта шийн тайпара чІоагІа дола кІувсаш, Туркменски кхьтача кІувса цхьан квадратни метра тІа 350—400 эзар шод хул. Цхьабакъда республике долаш да шоаш санна кхы доаца кІувсаш а. Масала, Ашхабадски кІувсий фабрика музее ба цхьан квадратни метра тІа 1 миллионни 448 эзари шод бола кІувс. Цу тайпара цхьаькха кІувс деррига дунеи тІа бале а тамаш я.

ХІанзара ковровщицаш дукхагІча даьхе предприятешка болх беш бале а Туркмене кІувсаш делга, бІаьшерепаш хьалха санна, кулгара деш да. Республике кІувсаш делга промышлении дакъа лаьрхІа ца Іеш шийн тайпара къаман искусства санна а лоархІ.

ЭСЕНОВ Марлен.
(АПН).

БЕХКА КІАЛХАРВАЛА ГІЕРТАШ

«ХІара денна хІана бац аьнна кІезигтлуш ба са школера дешархой. Из гІулакх дІахо а иштта дІадоде, школа дІа а къайла хьаким а воацаш пусаргва со», уж гІайгІане уйлаш еш вагІар Карабулакерча болх беш болча кагирхой сайрийнарча юкъерча школа директор Пономаренко Василий Львович, цІаьхха Іаьха циск цун хозача хана.

НиІ хьайийла из чу а дита, Іоховшие, харт аьнна цун дег чу ессар, гІадвига из тоссаволийташ йола уйла.

— АьъІ — аІнкхар цунга, — Іоадал ва-кх со, гой, циск Іаьха дешаре из чудита дагадохаргдацар сона. Нийса оалаш хиннад из: хьайна ниІ хьеллалига дезе, наІарах пІелг тоха. ХІанз сопа хов дешархой дукхагІа хилийтара фу де деза.

Из байса хала хьаьнар по, шийна дагаеха уйла сихагІа кхоачашъе йиш ца хиларах сеготденна. ШоллагІча дийнахьа кьехархой хьагул а баь, Василий Львовича аьлар:

— ХІа-хІа, хІанз сона хов вай школа дІакъовларгйоаца гІулакх. Вай поселке мел йолча коллективашкара 45 шерага кхаччалца болча юкъера дешар чакхдаккханза болча наьха спискаш гулъе. Цу нахага дешийта дезараш цар кулгалхой болга дІа а хайта. Мишта хет шоана шоай директора корта, хургбий вай хІанзчул тІехьагІа дешархой?

Хьехархоех саг йистхилалехьа, ше аьлар:

— Даьра хургба! ХІанзчул тІехьагІа кхы яргдац районо заведующе дешархой контингент кІезига я шуц, школа дІа а къайла цунах районерча очно-заочни школа консультационни пункт е еза.

Директора шийн оаз дІахазар а кхераш, дагаденар дІа ца аьлча а ца Іелуш, хьехархочо Щетинин Николай Александровича аьлар:

— Изал ха яьнача наьха вай спискаш гулъьяр аьнна хІама хургдий, цу наьха деша безам ца хуле?..

— Кулгалхошка а цу нахага а дІахайта оаш: 45 шу даллалца бола нах юкъера дешар дийша хила безалга.

ФЕЛЬЕТОНА МЕТТА

Иштта йоах вла всеобуча Законо! — эгІазмахар Василий Львович.

— Іа яхе со-м гІоргва, бакъда из нийса-м дац, юха а йистхилар Николай Александрович. — Цу законо-м низагІа дешийта яхац, деша безам болчарна гІо де йоах.

— Николай Александрович бакъ ва, — аьлар хьехархоех цхьаммe. — НизагІа деша деза яхаш уж спискаш гулъеш а ца лелаш, вай бакъахьа дар массавар оарцагІа а ваьнна, цу нахаца шоашца нъамаьл дича, дешара уж тІахьийхача, цу нахаца ихетама болх бича. НизагІа из гІулакх де вай гІортарах хІама хургдац.

— Из деш лела ха яц, шоашка яхар де оаш, — тІачайхар Пономаренко. — Шоашка яхар дича цо дахьнад, школа директор со ва. Сайна эшаш хуле, бІаь шу дахьнарашка а дешийтаргда аз.

Цу дийнахье а гулйир уж спискаш.

Цу шерага кхаччалца ханаш йола нах дукхагІбар, гІадвахар Василий Львович. ХІанз-м хургба дешархой, аьнна моттар цунна.

Цхьа-шы кІира даьлар, цул тІехьагІа а тІаккхеташ бапар дешархой.

НизагІа уж спискаш ше хьаяьхаяле а, изал нах юкъара дешар чакхдаккханза ба яхаш спискаш хьаийта оаш, цу нахага дешийта дезараш шо да яхаш, цу коллективашка кьехархой ахийта аьлар директор. Цунах а пайда баланзар. Цул тІехьагІа цу организацей кулгалхой бехке беш унзара кахькаташ ахийта волавелар Пономаренко. Дера из тайпа кахькат редакце а...

— Бакъда, дешархой тоьац тхона, — [illegible] Щетинин Николай Александровича. — ХІаьта тхо эгІаза ахарах, саха когаш Іобеттарах, директора массанахьа дІа-хьа кахькаташ ахийтарах хьабала пайда бац. Директорга из из дукхаза а дийцар. ЦІогІа деттагІен нахьхаташ ухийталтеш мара кхы хІама хьадеш вац ше. Цуна мот деррига а, нах балхара а боахаш, ше дІаухийтача кахьаташа дергда. Сога хаьттача из ше бе беза болх наха тІабилла гІертилга да. Предприятей, организацей, боахамий кулгалхой массаза бехне бу Василий Львовича. Дукхаза хиннав со хІанз вай юкъача ОРС-е. Сона дика хов цу коллектива кулгалхопа, партийни а профсоюзни а организацеца тхоашта мел гІо ду, шоай болхлоша дешийта гІерташ. Аз дакъа а лоацаш, кхозза-диазза из доаш дийцад партийни а профсоюзни а организацешка. Фу дергда цу наьха шоай деша безам ца хилча?

Харц а бакъахьа а гулъяьча списканца школе дешаш бІаь саг ва аьнна отчет еннай Пономаренкос республикив просвещение министерствага. Цу санна хІамах очковтирательство оал. Цудухьа гІерт из, деррига дуне оарцагІа, даьккха а, шийн школе дешархой дукхагІа хилийта.

Вокъонца дешаш хІана мел дешархой ба, аьнна хьаттача, Пономаренкос аьлар:

— Царех 20—30 процент. Бакъда, иштта хала вІашагІтехача дешархошв деша тигац.

Масала, Л. А. Дзейтовас йоах:

— 45 шу дайнад са, дешаш а деша ха йоацаш а бархІ бер да са. Болх бергба аз, царга хьожаргьа со? Айса дешаргда аз, царга дешийтаргда? Кхы оаш ца юте, балхара дІа а яьнна, Іо ца хайча ялац со.

Из тайпа къамаьл деш ба Н. А. Перезолова, В. Ф. Хоботкова, З. А. Грудкова, Д. У. Даниева, Н. И. Кузнецова.

Гучох, Василий Львовича дагадоаллар цу нахага дешийта гІертанга дац. Цунна фу бахьан да вай лахе аьннад.

Ше бе безаш бола болх хьа ца бой а, кахькаташ яздеш леткъалга дика Іомадаьд цо, йоах цунах цунца гІулакх мел нийсденнача наха.

Уж бакъ а ба.

В. АБАДИЕВ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 НОЯБРЬ
II ПРОГРАММА

16.35 — Концерт.
17.05 — Телевизионни фильм.
18.20 — «Нохч-ГІалгІайче гІалла».
18.40 — Фильм-реклама.
18.45 — «Маьлхен михен воша». Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни геологах М. Е. Борисенках йола телевизионни очерк.
19.00 — «Далкъа контроля экран».
19.30 — «Заманхо» (гІалгІай меттала).

25 НОЯБРЬ
II ПРОГРАММА

17.00 — Фильм.
17.25 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
17.55 — «Шоана, дайи нанойи!» (гІалгІай меттала).
18.25 — «Нохч-ГІалгІайче гІалла».
18.45 — «Телекьовларчочо хаттараш уттаду, критика а, хьехамаш лу...».

РАДИО

24 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дега хьехамагІа» (гІалгІай меттала).
11.15 — Бокхийчарна берех лаьца! «Бер эхь-эздела хьалкхедар». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — «Мишта кхоачашду социалистически декхараш». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
11.45 — «Бригадира йоахкошаш» (эрсий меттала).
15.15 — Симфонически музыка (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ХІанзарча заманахьа производственни низаш дегІадар». Беседа (эрсий меттала).
17.31 — «Хаьнъа таланташ» яхача циклара передача. Иллеш дІаоал Исраилова Тонтас (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юрт: гІулакхаши проблемаши» (гІалгІай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).

25 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Инструментальни музыка (нохчий меттала).
11.15 — «Литературин Нохч-ГІалгІайче» (нохчий меттала).
11.35 — «Горагорский» совхоза бена Іуна Я. Витригова доьхьйиташ дола радиоотрытие (нохчий меттала).
11.45 — Сий а хоастам а — къахьегарга хьенна! «Арений да». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
15.15 — «Керттера турпал — къахьегамхо». Беседа (гІалгІай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Ваьш ва юрта коммунист» (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — Хьайбаш леладар — ударни фронт! «ПодрядагІа болх беш я ферма» (эрсий меттала).
18.40 — «Вохнини хьайбаш лелада...» проблемаш, сецамаш» (эрсий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гІоллен Грознеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча хана лов а делхаш, къулбаседа - малхбузехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —4 —9, дийнахьа —1 +4 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаьий — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ00361. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5630.